

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Evaluační zpráva Bruntál

Mgr. Helena Schaumannová, Ing. Ivana Siglová

Červen 2020

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu CZ.03.2.63/0.0./0.0/15_030/0000605. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Poděkování

Děkuji všem, kteří se na řešení problematiky sociálního začleňování v Bruntále podílejí a kteří na této nelehké cestě neztrácejí víru a optimismus...

Obsah

Seznam zkratk.....	4
Shrnutí evaluační zprávy	6
1 Úvod.....	8
2 Základní terminologie	8
3 Kontext lokality a spolupráce s ASZ	10
3.1 Geografický kontext.....	10
3.2 Socioekonomický kontext a rozsah sociálního vyloučení v obci.....	11
3.3 Spolupráce obce Bruntál s ASZ v lokalitě	13
4 Zadání a cíle evaluace a metodologie	14
4.1 Evaluační otázky a evaluační kritéria	15
4.2 Limity evaluace	16
4.3 Tematické zúžení evaluace SPSZ.....	18
5 Evaluované priority a cíle SPSZ	19
6 Hlavní zjištění.....	30
6.1 Dopady evaluovaných opatření podle SPSZ a jejich zhodnocení	30
6.1.1 Dopad 1	30
6.1.2 Dopad 2	36
6.1.3 Dopad 3	48
6.1.4 Dopad 4	52
6.1.5 Dopad 5	55
6.2 Naplňování cílů KPSVL	57
6.2.1 Adresnost a relevance.....	59
6.2.2 Konzistence s potřebami	60
6.2.3 Koordinace.....	61
6.2.4 Synergie na úrovni opatření	63
6.2.5 Udržitelnost	63
6.3 Spolupráce aktérů a ASZ	63
7 Závěry evaluace a doporučení	64
Seznam tabulek.....	65
Seznam grafů.....	66
Seznam schémat.....	66
Seznam obrázků	66
Seznam literatury	66

Seznam zkratk

<i>AD</i>	<i>Azylový dům</i>
<i>AMTC</i>	<i>Asistenční, mediační a terapeutické centrum</i>
<i>APZ</i>	<i>Aktivní politika zaměstnanosti</i>
<i>ASZ</i>	<i>Agentura pro sociální začleňování</i>
<i>CKPP</i>	<i>Centrum komplexní poradenské pomoci</i>
<i>ČSSZ</i>	<i>Česká správa sociálního zabezpečení</i>
<i>DPC</i>	<i>Dům na půl cesty</i>
<i>ESIF</i>	<i>Evropské sociální a investiční fondy</i>
<i>FG</i>	<i>Finanční gramotnost</i>
<i>HSMB</i>	<i>Hospodářská správa města Bruntál</i>
<i>IROP</i>	<i>Integrovaný regionální operační program</i>
<i>KPSVL</i>	<i>Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám</i>
<i>LP</i>	<i>Lokální partnerství</i>
<i>MěÚ</i>	<i>Městský úřad</i>
<i>MP</i>	<i>Městská policie</i>
<i>MPSV</i>	<i>Ministerstvo práce a sociálních věcí</i>
<i>MŠ</i>	<i>Mateřská škola</i>
<i>NNO</i>	<i>Nestátní nezisková organizace</i>
<i>NZDM</i>	<i>Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež</i>
<i>OOP</i>	<i>Opatření obecné povahy</i>
<i>OO PČR</i>	<i>Obvodní oddělení Policie ČR</i>
<i>OPZ</i>	<i>Operační program Zaměstnanost</i>
<i>OSPOD</i>	<i>Orgán sociálněprávní ochrany dítěte</i>
<i>PIP</i>	<i>Preventivně informační programy</i>
<i>SAS</i>	<i>Sociálně aktivizační služba</i>
<i>SC</i>	<i>Specifický cíl</i>

<i>SPSZ</i>	<i>Strategický plán sociálního začleňování</i>
<i>SŠ</i>	<i>Střední škola</i>
<i>SVL</i>	<i>Sociálně vyloučená lokalita/ sociálně vyloučené lokality</i>
<i>SVP</i>	<i>Středisko výchovné péče</i>
<i>TČ</i>	<i>Trestný čin</i>
<i>ÚP</i>	<i>Úřad práce</i>
<i>VDP</i>	<i>Vzdálená dílčí podpora</i>
<i>ZDVOP</i>	<i>Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc</i>
<i>VPP</i>	<i>Veřejně prospěšné práce</i>
<i>VTOS</i>	<i>Výkon trestu odnětí svobody</i>
<i>ZŠ</i>	<i>Základní škola</i>

Shrnutí evaluační zprávy

Následující zpráva předkládá výsledky zhodnocení spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s obcí Bruntál v letech 2015 – 2018 na základě analýzy výstupů a výsledků implementace Strategického plánu sociálního začleňování 2015 – 2018, konkrétně implementace opatření, která se týkají oblasti Zdraví, prevence a bezpečnost - toto tematické zúžení je dále vysvětleno v kapitole 4.1. Tematické zúžení evaluace SPSZ. Vzhledem ke skutečnosti, že část naplňování opatření byla transformována do následného SPSZ města Bruntál pro období 2018 – 2020, je - s ohledem na časové konsekvence evaluačních činností – do určité míry v rámci této evaluace podchycena také dimenze naplňování cílů a opatření tohoto „navazujícího“ SPSZ 2018 – 2020, a to zejména s ohledem na skutečnost, že ani z dostupné dokumentace ani z dalších informací (rozhovory s realizátory) nebylo možné zcela explicitě vymezit časové dimenze naplňování jednotlivých opatření, resp. jejich návaznost. Ve zprávě je evaluována realizace naplánovaných opatření a dosahování strategických cílů s ohledem na jejich dopad na stav sociálního vyloučení v obci. **Cílem zprávy je** popsat efekt jednotlivých opatření a jejich vliv na dosažení plánovaných dopadů, a poskytnout tak zpětnou vazbu partnerům v lokalitě, ASZ, ale také poskytovateli podpory a tvůrcům národních sociálních politik. Výsledky zprávy jsou využitelné pro nastavování dalších intervencí v oblasti sociálního začleňování ve městě Bruntále i v jiných lokalitách, kde působí ASZ, a rovněž pro formulaci obecnějších politik řešení sociálního vyloučení. Evaluační zpráva tak zachycuje dvě dimenze, a to jednak dimenzi dopadů opatření realizovaných v souvislosti s implementací cílů a opatření plánovaných v SPSZ 2015 – 2018 a jednak dimenzi fungování lokálního partnerství v daném období, přičemž tyto dvě dimenze jsou do značné míry provázané, jak je patrné dále z textu.

Přes diskrepance ve fungování LP, o kterém se zmiňovala část lokálních aktérů (a které souvisí jak s osobními interakcemi mezi aktéry a optikou náhledu na řešení problematiky sociálního vyloučení, tak také s „cyklem“ podpory lokalit prostřednictvím Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám, tzv. KPSVL), lze konstatovat, že principy, vážící se ke konceptu KPSVL, tj. adresnost a relevance, konzistence s potřebami, koordinace a synergie, byly v převážné míře naplněny.

Přestože evaluátoři u části lokálních aktérů zachytili určité rozčarování z toho, že ambice kladené v SPSZ nebyly v plné míře naplněny a role ASZ byla od určité doby minimalizována (navíc tyto ambice byly hodnoceny jako značně vysoce nastavené a jeví se také jako základ kritického pohledu zejména zástupců města na spolupráci s ASZ), zvýšenou koordinací aktérů na místní úrovni byla zajištěna realizace převážné části opatření plánovaných v SPSZ 2015 – 2018 v oblasti Zdraví, prevence a bezpečnost (viz kap. 4.3 Tematické zúžení evaluace).

Z informací, které měli evaluátoři pro tvorbu této zprávy k dispozici, lze vyvodit, že v souvislosti s realizací opatření SPSZ 2015 – 2018 nastaly pozitivní efekty přispívající k řešení sociálního vyloučení v Bruntále, byť se částečně jedná o dopady parciální, avšak ne méně důležité. Významné efekty byly zachyceny v oblasti posílení kapacit pro řešení dluhové problematiky (přestože ze statistických údajů ilustrujících situaci v oblasti dluhů a exekucí v dané lokalitě je zřejmé, že problém stále ve vysoké míře přetrvává), v širokospektrálním řešení situace osob v/po výkonu trestu odnětí svobody (VTOS), v oblasti intervencí do situace ohrožených rodin

a prevence sociálně-patologických jevů. Za důležité považujeme také posílení spolupráce a navázání nových interakcí mezi lokálními aktéry, jejich schopnost ve vzájemné kooperaci řešit aktuální problémy spojené s implementací SPSZ a vytvářet synergické efekty při fungování jednotlivých opatření.

Evaluace upozornila také na existující systémové bariéry, které nelze eliminovat v lokálním měřítku, např. nastavení spolupráce s Vězeňskou službou ČR, se soudy, bariéry při zaměstnávání osob v/po VTOS. Zároveň evaluace usiluje o naznačení určitých predikcí pro další intervence do budoucna, a to např. v oblasti evidence dostupných opatření napříč jednotlivými intervencemi a realizátory.

Nepochybně by ve složité soustavě vztahů, interakcí a činností bylo možné nalézt další souvislosti, efekty a příležitosti do budoucna, pro jejich konstatování jsme však byli limitováni přístupem k disponibilním datům a rovněž rozsahem této zprávy.

1 Úvod

Následující zpráva předkládá výsledky zhodnocení spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s obcí Bruntál v letech 2015 – 2018, zpracované na základě analýzy výstupů a výsledků implementace Strategického plánu sociálního začleňování Bruntál 2015 – 2018, konkrétně implementace opatření, která se týkají oblasti Zdraví, prevence a bezpečnost – toto tematické zúžení je dále vysvětleno v kapitole 4. Ve zprávě je evaluována realizace naplánovaných opatření a dosahování strategických cílů s ohledem na jejich dopad na stav sociálního vyloučení v obci. Cílem evaluace je **zhodnotit efekt jednotlivých opatření a lokálního partnerství na dosažení dopadů**, a poskytnout tak zpětnou vazbu partnerům v lokalitě, ASZ, ale také poskytovateli finanční podpory, příp. tvůrcům národních sociálních politik. Výsledky zprávy jsou využitelné pro nastavování dalších intervencí v oblasti sociálního začleňování v lokalitě i v omezených možnostech v jiných lokalitách, kde působí ASZ, případně pro formulaci obecnějších politik řešení sociálního vyloučení.

2 Základní terminologie

Agentura pro sociální začleňování, která je od roku 2020 jedním z odborů Ministerstva pro místní rozvoj ČR, byla v roce 2008 (ještě jako odbor Úřadu vlády ČR) ustavena jako ústřední nástroj státní správy pro řešení sociálního začleňování. V lednu 2020 se stala součástí struktury Ministerstva pro místní rozvoj ČR, konkrétně sekce pro bydlení a sociální začleňování a i nadále je samostatným odborem pro sociální začleňování. Jejimi dvěma základními úkoly je zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace a odborná koordinace řešení sociálního vyloučení na národní úrovni. ASZ podporuje obce a města v tom, aby mohly plnit svoji funkci v zajišťování rovného přístupu ke vzdělávání, bydlení, zaměstnání, zdravotní péči a dalším zdrojům a institucím všem svým občanům bez ohledu na jejich sociální status.

Základním nástrojem ASZ při řešení sociálního vyloučení v konkrétní obci/obcích je **sítování a propojování relevantních místních aktérů**, které je nezbytným předpokladem pro implementaci integračních procesů. K tomu slouží tzv. **lokální partnerství** (LP), platforma, v jejímž rámci se koordinovaně řeší jednotlivé problematické oblasti prostřednictvím vytčení strategických cílů a naplňování konkrétních opatření pro jejich naplňování. Strategické cíle, opatření k jejich dosahování a jiné inkluzivní aktivity jsou ukotveny v dokumentu s názvem **Strategický plán sociálního začleňování** (SPSZ), který je za odborné a facilitační podpory lokálního konzultanta ASZ vytvářen lokálním partnerstvím obce. SPSZ je ústředním nástrojem řešení sociálního začleňování v konkrétní obci, podle něhož spolupráce ASZ a obce probíhá, a na jehož základě je také možné zhodnotit úspěch intervencí a spolupráce aktérů včetně ASZ.

ASZ za dobu svého působení dosáhla značných úspěchů, především v odborném zmapování problému sociálního vyloučení a možností jeho řešení a v rozšíření sociálně inkluzivního diskurzu. Podařilo se jí v lokálních samosprávách implementovat nové způsoby práce představované především propojením, koordinací a aktivizací místních aktérů. Je schopna také pojmenovávat sociální problém přesněji a šířeji i s jeho příčinami, čímž je umožněna změna vnímání problému aktéry místní sociální politiky. Může poskytnout alternativu k segregačním a restriktivním praktikám, v nichž vidí řada lokálních politiků jediný nástroj řešení.

V rámci své práce však naráží také na určité **limity**. Jedním z limitů je skutečnost, že vůči partnerům nedisponuje vlastními finančními zdroji a sehrává tak primárně úlohu odborného

poradce a motivátora. Disponuje rovněž jen omezenými možnostmi systémového ovlivňování na úrovni národní politiky. ASZ je tedy hlavně zprostředkujícím aktérem, který nemá přímý vliv na stav sociálního vyloučení a sociálně vyloučených lokalit v obcích.

V současné době je nejsilnějším nástrojem vlivu na obce v rukou ASZ **Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám** (KPSVL), který umožňuje obcím spolupracujícím s ASZ exkluzivně podávat projekty do uzavřených nesoutěžních výzev, kde jsou pro ně předem alokovány finanční zdroje. Projektové poradenství v rámci KPSVL se tak stává zásadní intervencí ASZ ovlivňující řešení sociálního začleňování v obcích.

Sociální vyloučení

Pod pojmem sociální vyloučení chápeme proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nacházejí v situaci, kdy mají **ztížený přístup ke zdrojům** běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování. Se sociálním vyloučením je často spojena určitá míra **stigmatizace** ze strany většinové společnosti, která může izolaci ještě prohlubovat.

Sociální vyloučení se vyznačuje různými charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Společná všem lokalitám a jejich obyvatelům je však skutečnost, že se potýkají s **několika zásadními existenčními problémy zároveň**, a tudíž jejich řešení, které by směřovalo k vymanění se ze stavu sociální exkluze, je natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci.

Základními indikátory sociálního vyloučení je materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na státní podpoře, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele sami o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře. Různé kombinace intenzity těchto jevů pak vytváří charakter jednotlivých lokalit, které se stejně jako lokální kontext mnohdy výrazně liší.

Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o **sociálně vyloučené lokalitě** (SVL). Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou zákonné normy, tržní mechanismy a stanoviska zbytku společnosti i faktory vnitřní, mezi něž se řadí např. životní styl samotných sociálně vyloučených, které se často mezigeneračně reprodukuje. Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná o etnicitu romskou. Je však nutné důrazně se vyhradit proti zaměňování pojmu sociální vyloučení s příslušností k romskému etniku. Výše uvedený popis fenoménu sociálního vyloučení jasně dokládá, že stav vyloučení

ze společnosti může postihnout kohokoliv, nehledě na jeho etnickou příslušnost. Tomu také odpovídá zacílení intervencí Agentury pro sociální začleňování.

3 Kontext lokality a spolupráce s ASZ

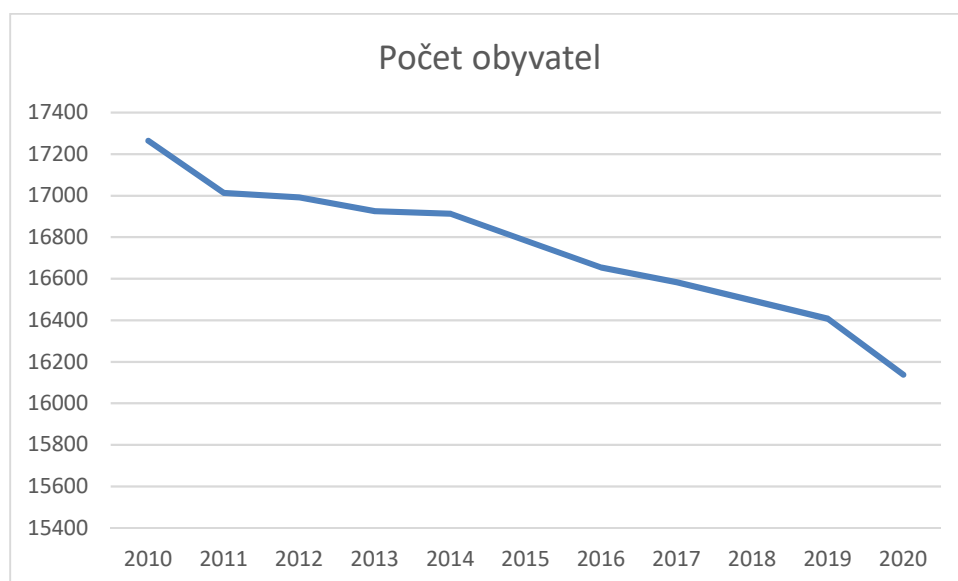
3.1 Geografický kontext

Bruntál, jedno z nejstarších sídel na Moravě, je podhorské město v Moravskoslezském kraji a rozprostírá se v oblasti Nízkého Jeseníku. Jeho území se rozkládá na obou stranách zemské hranice Moravy a Slezska. Za příznačné lze považovat jeho označení za „město mezi horami a vodou“. Město Bruntál bylo založeno v roce 1213 a dle doložených historických pramenů je nejstarším institucionálním městem na území dnešní České republiky. Původně byl Bruntál založen jako horní město orientované na těžbu drahých kovů, postupně zde byla zaváděna textilní výroba, v posledních desetiletích pak výroba plastických hmot. Město Bruntál je přirozeným centrem správního obvodu obce s rozšířenou působností mikroregionu Bruntál, geograficky je město položeno ve středu správního obvodu (SPSZ 2015 – 2018).

Jedním z významných momentů v poválečné historii byla skutečnost, že z území Bruntálska bylo odsunuto původní německé obyvatelstvo a spolu s dalšími sociálně ekonomickými procesy se v této souvislosti změnil například charakter zástavby tohoto území (z tradiční německé architektury na panelovou výstavbu). V porevolučních letech po roce 1989 se Bruntál stále více profiluje jako hospodářsky nejslabší region České republiky z hlediska kupní síly, charakterizovaný dále vysokou mírou nezaměstnanosti, „...historickou povahou související s poválečným vysídlováním a přesídlováním obyvatelstva, nízkou kupní silou, relativně vysokým podílem romského obyvatelstva a nízkou vzdělanostní úrovní v oblasti.“ (SPSZ 2015 – 2018). Pokud abstrahujeme od určitých konjunkturálních výkyvů v obdobích hospodářského růstu, tato situace v Bruntále přetrvává z velké části dodnes.

Počet obyvatel samotného města Bruntál od roku 1991 trvale klesá. V roce 1991 zde žilo 19 387 obyvatel, v roce 2005 to již bylo jen 17 568 obyvatel, další pokles počtu obyvatel Bruntálu v letech 2010 – 2020 ilustruje graf 1, až po hodnotu 16 138 v aktuálním roce 2020. Za necelých 25 let je tento pokles značný, zejména kvůli nedostatku vhodných pracovních příležitostí v bruntálském regionu odcházejí především mladí a vzdělaní lidé. Uvedená fakta ukazují, že příležitosti nalezení dobrého zaměstnání s dobrým ohodnocením jsou v Bruntále a celém bruntálském regionu velmi nízké, uspokojování základních lidských potřeb je v tomto regionu obtížnější než v jiných částech České republiky (SPSZ 2018 – 2020).

Graf 1 Vývoj počtu obyvatel Bruntálu

Zdroj: <https://www.obyvateleceska.cz/Brunt%C3%A1l/Brunt%C3%A1l/597180>

3.2 Socioekonomický kontext a rozsah sociálního vyloučení v obci

S ohledem na informace uvedené v předchozí kapitole je na místě konstatovat, že Bruntálsko patří jednoznačně a dlouhodobě ke znevýhodněným regionům v rámci ČR. Na tomto stavu se podepsalo hned několik faktorů, přičemž nejvýznamnějšími z nich jsou ztráta pracovních příležitostí po r. 1990, vzdálená poloha v kombinaci s drsným podhorským klimatem a špatná dopravní dostupnost. Tyto faktory se podílely na vzniku dlouhodobě nadprůměrné nezaměstnanosti a vysokém podílu osob z řad nezaměstnaných, kteří jsou bez práce v řádech měsíců či let. Převís pracovní poptávky nad nabídkou také snižuje výši nabízených mezd, což sebou nese odliv mladých a schopných obyvatel do jiných regionů, následkem čehož Bruntálsko ekonomicky stagnuje a populace stárne, a to i přes ekonomický růst v posledních letech (SPSZ 2015 – 2018).

Obzvláště problematické je postavení Romů, kteří v průměru dosahovali nižšího vzdělání a po roce 1989 byli často vystaveni diskriminaci na pracovním trhu. Romská otázka pak získala v Bruntálu na významu zejména kvůli fenoménu romské migrace z jiných měst, odkud Romové přišli kvůli problémům s bydlením (zdroj: Evaluační zpráva LP Bruntál 2015). Jak ale uváděli lokální aktéři, v oblasti zaměstnanosti byl v hodnoceném období v Bruntále zaznamenán převís poptávky po pracovní síle a byla tak možnost získat pracovní místa, tato místa se však nepodařilo obsadit. Tento stav souvisí nejspíše se situací v oblasti bydlení, kdy stále převažují možnosti ubytování u pronajímatelů v soukromé sféře. Tento způsob bydlení je mnohem masivnější mj. i s ohledem na omezené kapacitní možnosti města zajistit bydlení a pravidla vyplácení dávek hmotné nouze, konkrétně příspěvku na bydlení (pro osoby požívající tyto dávky pak není motivující přijetí zaměstnání, a to jak pro romské, tak i majoritní obyvatelstvo).

Koncipování SPSZ 2015 – 2018 vycházelo ze situace, kdy ve městě Bruntál se nacházely dvě sociálně vyloučené lokality, a to lokalit Západní a Jižní. Vznik Západní lokality je spojený se

snahou nabídnout mladým lidem, kteří se chtějí osamostatnit, finančně dostupné „základní“ bydlení v lokalitě bývalých kasáren na kraji města. Privatizace bytů v okolních panelácích soukromým majitelům a koncentrace části bytů v rukou několika majitelů, kteří poté pronajímali byty převážně Romům s cílem rychlého zisku, s sebou přinesla velkou fluktuaci nájemníků. Často se jednalo o rodiny pocházející z jiných oblastí Bruntálska či zcela jiných regionů, které přišly do Bruntálu kvůli rostoucím problémům s bydlením v jiných městech (Vítkov, Olomouc, Opava a další). V důsledku toho se Západní lokalita začala proměňovat v místo se zvýšeným výskytem sociálně-patologických jevů. Negativními jevy byla extrémně vysoká fluktuace v bytech soukromých majitelů, intenzivní konflikty mezi obyvateli, znečištění veřejného prostranství, ale i velké problémy s kriminalitou. Tyto problémy byly konstatovány také při vstupu města Bruntálu do spolupráce s ASZ.

Lokalita Západní se nachází v západní okrajové části města a je tvořena několika panelovými domy, z nichž je 70% ve vlastnictví města a zbylých 30% ve vlastnictví soukromých vlastníků. V celé Západní lokalitě žilo odhadem kolem 400 romských obyvatel. Celkový počet osob žijících v této vyloučené lokalitě byl přibližně 1630. Mezi největší problémy této lokality patřila zejména latentní kriminalita (např. lichva), dále vysoká nezaměstnanost a zadluženost obyvatel (SPSZ 2015 – 2018). Druhou lokalitou nacházející se na území města Bruntál je lokalita v jižní části, kdy v podstatě se spíše jedná o vyloučený dům – ubytovnu, která je v soukromém vlastnictví. V době koncipování SPSZ 2015 – 2018 byla ubytovna osídlována příslušníky romského etnika, kteří nemají trvalý pobyt na území města Bruntál. Ve většině případů se jednalo o rodiny pocházející z Vítkovska, Ostravska a Opavska, mnohdy se jedná o rodiny početnější. Mezi největší problémy této lokality patří vysoká nezaměstnanost, s tím související zadluženost obyvatel a lichva. V oblasti kriminality byl v této lokalitě zaznamenán větší výskyt přestupků a trestných činů od doby, kdy ubytovnu začaly osídlovat problémové rodiny z jiných částí republiky (SPSZ 2015 – 2018). Charakter přestupků v obou lokalitách a jejich vývoj dokládá statistika z výkonu APK, kterou v rámci evaluaci poskytli realizátoři, viz tabulka 5.

V centru města se nacházejí další dva domy, které jsou v soukromém vlastnictví a jsou ve velmi špatném stavebně technickém stavu a bydleli zde pouze Romové (cca 65 osob). Tato lokalita však nebyla v době koncipování SPSZ 2015 – 2018 považována za výrazně problémovou a nebyly v ní zaznamenávány žádné větší problémy, přestože se zde přistěhovali obyvatelé z jiných částí ČR, především z Vítkovska, kteří jsou požívateli sociálních dávek (SPSZ 2015 – 2018). Jako „červená nit“ se definovanými problémy táhne problém zadluženosti, exekucí a dalších negativních dopadů spojených s neutěšenými finančními podmínkami a taktéž finanční gramotností obyvatel a tato premisa se tak promítá i do značné části opatření SPSZ.

V současnosti se stejně jako v předchozích letech v Bruntále nachází jedna SVL v západní části města. Vyloučeným objektem je ubytovna U Potoka, která se nachází v jižní části města. Tato ubytovna je obsazena pouze částečně, a to jak romskými občany, tak také osobami z majority. Všichni uživatelé ubytovny jsou považováni za osoby ohrožené soc. vyloučením, neboť ubytovna je kvůli hygienickým a stavebně technickým podmínkám pro bydlení nevyhovující. Další dům se nachází v centru města, a přestože není považován za vyloučený, vykazuje prvky sociálního vyloučení. Tento dům byl ke konci roku 2019 vybydlený, lidé, kteří zde žili, se odstěhovali buď do SVL, do jiných částí města nebo mimo město Bruntál. Majitel

tohoto domu má s budovou jiné úmysly, hodlá dům opravit a dále pronajímat – dle zjištění lokálních aktérů údajně ne Romům a romský poradce bude situaci i nadále monitorovat.

3.3 Spolupráce obce Bruntál s ASZ v lokalitě

V případě SPSZ Bruntálu 2015 - 2018 se jednalo v pořadí o druhý Strategický plán sociálního začleňování ve městě Bruntál. Město spolupracovalo s Agenturou již v letech 2010 – 2013, dále se podpora lokality odvíjela v režimu vzdálení dílčí podpory (VDP). Na jaře 2015 došlo schválením Memoranda o spolupráci k **obnovení spolupráce** v rámci KPSVL, Memorandum vymezuje oblasti a formy spolupráce. Tento strategický plán byl vytvořen prací několika pracovních skupin (PS), a to Zaměstnanost, Vzdělávání, Bydlení, Zdraví, prevence a bezpečnost, Volnočasové aktivity a Projekty a implementace. PS byly složeny z odborníků z řad neziskových organizací, státních institucí a veřejné správy, zaměstnavatelů, policie a lokálního konzultanta Agentury sdružených v Lokálním partnerství (LP) a byly orientovány na řešení uvedených problematik. Na jeho základě pak měly vzniknout projekty z různých oblastí sociálního začleňování (bydlení, vzdělávání, zaměstnávání, prevence kriminality, volnočasové aktivity), na něž bude možné čerpat prostředky ze tří operačních programů Evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF) a LP je pak metodou realizace uvedených nástrojů.

PS koncipované SPSZ pak LP plní několik funkcí - plánovací, koordinační a realizační pro aktivity směřujících k sociálnímu začleňování. Pracovní skupiny se scházejí zpravidla jednou měsíčně, nebo dle potřeby. Jejich činnost by měla trvat po dobu přípravy a implementace SPSZ. Výstupem etapy přípravy je dokument SPSZ. V etapě implementace jsou následně členové informováni o naplňování indikátorů a případných rizicích projektů, budou si předávat příklady dobré praxe, a tím dále naplňují princip lokálního partnerství. Plánováno bylo také průběžné vyhodnocování SPSZ ze strany členů PS, jeho monitorování z pohledu plnění indikátorů jednotlivých projektů i z pohledu dopadů realizovaných opatření v území.

Očekávání lokálních aktérů od implementace SPSZ 2015 - 2018 je vyjádřeno v samotném SPSZ „Oproti předchozímu strategickému plánu, který byl vydán v roce 2011, se v tomto období můžeme mnohem více rozvinout např. v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti či bydlení, také je zde nyní velká podpora vzniku sociálních podniků. Realizací těchto projektových záměrů usilujeme o významné zlepšení jak sociální situace obyvatel obce, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením, tak zároveň přispět k celkovému rozvoji města“ (SPSZ 2015 – 2018). V SPSZ 2015 – 2018 byly opatření a priority strategie konkretizovány a měly být podpořeny soubory projektových záměrů za každou oblast.

Cíl KPSVL aktéři spatřovali v „...co nejefektivnější využití prostředků ze tří operačních programů ve prospěch sociálního začleňování v obcích ČR. Schválený plán sociálního začleňování, jehož nositelem je obec, se stává podkladem pro čerpání z Operačního programu Zaměstnanost (oblast podpory 2.1), z Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání (oblast podpory 3.1) a z Integrovaného regionálního operačního programu (Prioritní osa 2, investiční priorita 9a, c)“ (SPSZ 2015 – 2018). Takto je pak možné považovat cíle KPSVL za koherentní se shora uvedeným očekáváním aktérů.

Jak zároveň SPSZ 2015 – 2018 zdůrazňuje „Strategický plán sociálního začleňování v Bruntále není primárně zaměřený na rozvoj sociálních služeb. V Bruntále existuje síť

sociálních služeb, jež je koordinovaná prostřednictvím komunitního plánování. Během realizace SPSZ dojde k podpoře sociálních služeb v souvislosti s potřebami v oblasti zajištění bydlení, podpory pracovních míst a zaměstnávání, a programů vedoucích k prevenci kriminality, ev. dalších vzdělávacích programů ve spolupráci se školami. Tyto aktivity jsou nadstavbou sociálních služeb a na stávající síť sociálních navazují a rozvíjejí ji“ (SPSZ 2015 – 2018). Dalším dokumentem, který se zabývá sociální stránkou ve městě Bruntále, je Strategie rozvoje města Bruntálu na období 2018 – 2023 s výhledem do roku 2030.

4 Zadání a cíle evaluace a metodologie

Pro zhodnocení výsledků spolupráce obcí s Agenturou pro sociální začleňování byla zvolena dopadová evaluace založená na zjišťování dopadů uskutečněných intervencí. Dopady vznikají přímým i nepřímým působením výstupů realizovaných opatření. Existence dopadů je zkoumána pomocí evaluačních ukazatelů. Evaluační ukazatele jsou měřitelné indikátory, jejichž pomocí je zjišťováno, jaká změna (dopad) byla způsobena prostřednictvím realizovaných opatření. Evaluační ukazatele mohou být kvantitativní i kvalitativní povahy a jsou vytvářeny na základě expertních znalostí ASZ o jednotlivých tematických oblastech. Pro formulování evaluačních ukazatelů byla využita logika teorie změny¹. Východiskem teorie změny je strategický plán sociálního začleňování evaluované obce, který je analyzován logikou zachycenou níže ve schématu 1. Každé opatření nemusí, a obvykle nemá, svůj unikátní dopad. Často má více opatření jeden společný dopad.

Schéma 1: Postup při stanovování dopadů intervencí

V úvodní fázi evaluace lokality je vytvářen evaluační design, do něhož jsou zaneseny strategické a obecné cíle ze SPSZ, opatření, kterými jsou dosahovány, jejich výstupy a očekávané dopady spolu s evaluačními ukazateli. Realizované a nerealizované výstupy jsou zjišťovány za pomoci lokálního konzultanta či místních aktérů a dopady jsou definovány s ohledem na specifický kontext lokální situace. V případě některých intervencí – typicky u posilování kapacit sociálních služeb – zůstáváme při formulování dopadů spíše na úrovni výstupů, neboť zjišťování dopadů by vyžadovalo využití výrazně robustnějších výzkumných metod, než umožňuje evaluační proces v ASZ.

¹ viz Rukověť evaluátora, ASZ 2018.

Při evaluaci ve městě Bruntále, která probíhala v únoru – červnu 2020, byly využity následující **výzkumné metody a techniky**:

- **polostrukurované rozhovory** s lokálními aktéry z veřejné správy a NNO (7 respondentů - pracovníci Městského úřadu v Bruntále, Městské policie v Bruntále, NNO EUROTOPIA.CZ, o.p.s., Help-In o.p.s., OPEN HOUSE o.p.s., Slezská diakonie))
- **desk research**
- **analýza dat**
 - z veřejně přístupných zdrojů (www.mapaexekuci.cz, webové stránky dále uvedených projektů)
Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR z roku 2015
Strategický plán sociálního začleňování Bruntál 2015 -2018
Strategický plán sociálního začleňování Bruntál 2018 - 2020
Plán protidrogové politiky města Bruntál na období 2014 – 2015
Komunitní plán sociálních služeb na území města Bruntálu na období 2015 – 2017
Analýza potřeb sociálních služeb Moravskoslezského kraje
Evaluace lokálního partnerství 2015
 - studium dokumentace poskytnutých místními aktéry

4.1 Evaluační otázky a evaluační kritéria

Jak již bylo uvedeno výše, účelem evaluace je posoudit míru naplnění cílů specifikovaných v SPSZ 2015 – 2018 a také dopady implementovaných opatření na cílovou skupinu. Posouzení dopadů není možné bez detailní analýzy jednotlivých opatření, resp. projektů, vždy s ohledem na jejich adresnost, relevanci a konzistenci vůči potřebám cílové skupiny, s ohledem na koordinaci s ostatními aktéry, a také s ohledem na podporu synergií relevantních pro podporu osob ohrožených sociálním vyloučením. Evaluace zároveň přihlíží na prosazení změny v oblasti sociálních (integračních) politik v lokalitě, včetně zhodnocení činnosti lokálního partnerství a podpory obdržené od ASZ.

Klíčové otázky, které navigují evaluaci, jsou strukturovány takto:

Dopady, resp. konsekvence přijatých opatření

- Vytvořila či přispěla opatření k dosažení dopadů v krátkodobém, střednědobém a případně dlouhodobém horizontu?
- Které partikulární aspekty opatření přispěly k prosazení změn (pozitivních i negativních) v životě osob ohrožených sociálním vyloučením?
- Komu dopady opatření pomohly, jakým způsobem a za jakých okolností?
- Objevily se nějaké rozdíly v dopadech opatření na různé věkové, etnické či genderové skupiny osob?
- Lze realizovaným opatřením připsat dosažené změny?
- Objevily se nějaké nezamýšlené dopady (pozitivní a negativní) opatření, např. dopady na vztahy mezi příjemci a osobami, které nebenefitovaly z implementace opatření?
- Jaký byl vliv ostatních faktorů (nad rámec jednotlivých opatření), které ovlivnily dosažení cílů?
- Jaké další investice jsou vyžadovány pro to, aby byla zajištěna udržitelnost výsledků dosažených v rámci opatření?

Adresnost a relevance

- Adresují opatření skutečné potřeby cílové populace osob?
- Byla opatření vhodně nastavena pro to, aby adresovala potřeby osob nejvíce ohrožených sociálním vyloučením?

Konzistence

- Je rozsah opatření z pohledu kapacit služeb konzistentní s potřebami osob ohrožených sociálním vyloučením v dané lokalitě?

Koordinace

- Změnila se koordinace mezi aktéry implementujícími jednotlivá opatření v dané lokalitě?
- Zapojily se domácnosti ohrožené sociálním vyloučením do (jiných) aktivit/opatření zaměřených na jejich podporu?

Udržitelnost

- Jaké jsou hlavní faktory (interní i externí), které pozitivně či negativně ovlivní udržitelnost opatření?

Klíčové otázky, které navigují evaluaci v oblasti hodnocení **lokálního partnerství a podpory obdržené od ASZ**, jsou následující:

- Jaké bylo očekávání klíčových aktérů od Lokálního partnerství?
- Jak klíčoví aktéři hodnotí proces přípravy SPSZ?
- Jak klíčoví aktéři hodnotí podporu poskytovanou ASZ? Jak spolupracují?
- Jaké hlavní úsilí nyní vyvíjí obec v oblasti přístupu k sociální problematice a sociálnímu vyloučení?
- Jak klíčoví aktéři hodnotí celkovou užitečnost SPSZ?
- Podařilo se zachytit všechny relevantní aktéry a zahrnout je do spolupráce?
- Měla jejich spolupráce efekt ve smyslu nových projektů nebo zvýšení kapacity již existujících?
- Je spolupráce udržitelná do budoucna?

Analytická část (kap. 6 – Hlavní zjištění) je členěna dle jednotlivých evaluačních kritérií, kde v jednotlivých podkapitolách evaluace usiluje o zodpovězení otázek uvedených výše.

4.2 Limity evaluace

Evaluace dopadů spolupráce ASZ a obcí se sociálně vyloučenými lokalitami naráží na několik zásadních limitů. Některé z nich jsou obecnými metodologickými problémy evaluace sociálních jevů, jiné se týkají specifík práce ASZ.

Specifickými omezeními vyplývajícími z povahy ASZ jako organizace a její činnosti, která byla zmíněna již v předchozí kapitole, je zejména rozpor mezi tím, že **primární cílovou skupinou ASZ je obec a místní institucionální aktéři**, avšak zvolená evaluační metoda šetří dopady intervencí na sociálně vyloučené osoby, kteří jsou pro ASZ sekundární, tedy nikoliv

bezprostřední, cílovou skupinou. Již z tohoto východiska vyplývá, že činnost ASZ může mít pouze **zprostředkovaný vliv na vznik dopadů** v sociálně vyloučených lokalitách. Zásadní roli v jejich uskutečnění má aktivita místních aktérů, kterou může ASZ podpořit, nemůže ji však zastoupit.

Problémem pro aplikaci dopadové evaluace je rovněž skutečnost, že strategické plány sociálního začleňování mnohdy nejsou vytvořeny ve vhodné logické struktuře, která by implikovala očekávané dopady. S tím souvisí také **absence průběžného monitoringu výstupů a sběru potřebných dat** a informací pro hodnocení změn stavu sociálního vyloučení či postupu průběhu sociální integrace.

Zároveň musíme vzít úvahu také komplexní povahu sociálního problému, jímž je sociální vyloučení. Do jeho vývoje, stejně jako obecně do vývoje společnosti, silně **intervenuje velké množství vnějších faktorů**, které ASZ, ale ani obce a jejich obyvatelé nemohou nijak ovlivnit. K vnějším intervenujícím faktorům můžeme přiřadit i **systémové nastavení** jednotlivých politik státu, které determinuje možnosti řešení různých aspektů sociálního vyloučení. Další důležitou skutečností, kterou musíme mít na mysli při hodnocení spolupráce obcí s ASZ, je to, že integrační procesy jsou dlouhodobé povahy a jejich výsledky se projevují až po delší době, od intervencí tedy nelze očekávat okamžitý dopad a změny v sociálně vyloučených lokalitách.

Jiný limit prováděné evaluace představuje **nedostatek dostupných relevantních dat** takřka ve všech oblastech intervencí, a to především dat vztažených k malým územním jednotkám a k identifikovaným sociálně vyloučeným lokalitám. Data, která jsou poskytována místními aktéry, pak mívají různou strukturu, obsah i validitu. Navíc je obvykle nelze ověřit z jiných zdrojů.

S ohledem na uvedená obecná i specifická metodologická omezení je při evaluaci kladen důraz na **kvalitativní zkoumání**, které umožní podat hlubší kontextuální hodnocení dopadů intervencí a vytvořit co nejvěrnější obraz stavu lokality.

Dalším limitem je otázka časového odstupu: tento faktor je pro evaluační postupy do jisté míry ztěžující, protože vzhledem k personálním změnám a „bílým místům“ v dokumentaci není vždy jednoduché pochopit původní záměr zúčastněných a provést screening realizovaných opatření. Na druhou stranu za stěžejní evaluační kritérium považujeme, zda realizovaná opatření stále pokračují nebo vytvořila základ pro naplňování a realizaci opatření modifikovaných, příp. odlišně koncipovaných. Úkol evaluátorů v případě SPSZ Bruntál 2015 – 2018 komplikovala skutečnost, že značná část v něm plánovaných opatření „přešla“ do „navazujícího“ SPSZ 2018 – 2020 a část byla postavena na projektech, které probíhaly z časového hlediska „skrze“ oba tyto SPSZ a bylo tak značně komplikované zachytit časové roviny naplňování jednotlivých opatření a jejich monitorování realizátory. Evaluátoři se snažili získat maximum informací jak z přístupné dokumentace, tak také být v rámci rozhovorů vnímaví pro sdělované skutečnosti a na jejich základě spojovat souvislosti, které nemusejí být na první pohled patrné.

Míra responze byla v neposlední řadě značně ovlivněna významným fenoménem doby, v níž se evaluace odehrávala, a to zavedením opatření proti pandemii COVID 19. S ohledem na zátěž subjektů vykonávajících činnost v oblasti veřejných a sociálních služeb tak nebyli někteří

aktéři schopni poskytnout větší kapacitu pro evaluační činnosti než tak, jak je zachyceno v této zprávě.

4.3 Tematické zúžení evaluace SPSZ

Po provedení několika pilotních evaluací se ukázalo, že komplexní evaluace, tj. evaluace dopadů všech realizovaných cílů a opatření SPSZ, je kapacitně náročná a tato náročnost s velikostí města a rozsáhlosti intervencí naplánovaných v SPSZ obvykle stoupá. Zároveň opatření v některých tematických oblastech mají menší rozsah a záběr a jejich vliv na celkovou situaci v dané oblasti je menší a zároveň předvídatelný i bez podrobné evaluace. Proto evaluační tým po diskuzi s řídícím orgánem projektu OPZ přistoupil k tematickému zúžení každé evaluace. **Další evaluační zprávy včetně této se proto zaměří vždy na zhodnocení jedné vybrané oblasti definované v SPSZ** na základě tematických oblastí řešených Agenturou pro sociální začleňování. Při výběru této oblasti bude přihlédnuto ke specifickým evaluované lokality – rozsah opatření tematické oblasti v dané lokalitě a rozsah naplněných opatření, další plánované zaměření obce v oblasti sociálního začleňování – i k zajištění pestrosti evaluovaných témat napříč lokalitami. Na základě těchto měřítek byla **v obci Bruntál vybrána pro evaluaci oblast Zdraví, prevence a bezpečnost.**

Řešení problematiky zdraví, prevence a bezpečnosti nebylo v době koncipování SPSZ Bruntál 2015 – 2018 zásadně nové, tímto tématem se v Bruntále zabývaly organizace neziskové sféry a subjekty veřejné správy již od roku 2003 v rámci komunitního plánování sociálních služeb a návazných činností, kdy zároveň vznikl aktuální Komunitní plán sociálních služeb na území města Bruntálu na období 2015 – 2017. Tato skutečnost byla mj. důvodem, proč část aktérů v rozhovorech upozorňovala na prolínání témat řešených v rámci SPSZ a v rámci komunitního plánování. Členové pracovní skupiny v rámci KPSVL v oblasti Zdraví, prevence a bezpečnost byli zároveň členy všech pracovních skupin Komunitního plánu města Bruntál, což znamená určitou záruku za provázanost stanovených priorit SPSZ s KPSS.

Problematické momenty charakterizující situaci v oblasti prevence a bezpečnosti v ČR obecně jsou ještě navíc v Bruntále posilovány skutečnostmi, které popisujeme v kap. 3 (status jednoho z ekonomicky nejslabších regionů v České republice, kumulace narůstajících problémů jak v rodinách, tak i u jednotlivců atd.). Tento faktor se explicitně pojí také ke stoupající zadluženosti obyvatelstva, kdy poskytovatelé finančního poradenství v době koncipování SPSZ 2015 – 2018 nebyli schopni naplnit požadavky všech zájemců o službu a jejich kapacity byly výrazně několikanásobně překročeny a problematika zadluženosti se tak promítá do značného množství cílů a opatření SPSZ včetně těch, které jsou zaměřeny na prevenci a bezpečnost (SPSZ 2015 – 2018).

5 Evaluované priority a cíle SPSZ

Vysokou aktuálnost a potřebnost řešení situace v oblasti Zdraví, prevence a bezpečnosti dokládá již SWOT analýza zpracovaná v rámci přípravy SPSZ 2015 – 2018, kterou byly definovány slabé stránky a hrozby. Jsou zde zmiňovány zejména:

- Vysoká míra výskytu sociálních rizik (nezaměstnanost, nízká mzda, chudoba, alkoholismus, užívání návykových látek) na území města Bruntál
 - Absence efektivní koncepce prevence rizikového chování (nestabilní finanční prostředí, nedostatek lidských zdrojů)
 - Absence supervizí ve školách, práce s pedagogickými týmy - metodická podpora, zvládání stresových a krizových situací
 - Nedostatečná spolupráce škol a NNO
 - Chybějící komplexní preventivní programy pro děti a mládež
 - Vyšší míra rizikového chování u dětí a mládeže.
 - Nárůst osob bez přístřeší
 - Problematické soužití obyvatel lokalit
 - Nedostatek služeb a podpůrných aktivit pro navrátilce z výkonu trestu
 - Nedostatečná kapacita dluhových poraden na území města Bruntál
 - Nedostatečný počet APK
- (Zdroj: SPSZ 2015 – 2018)

Místní aktéři při definování problémů a priorit kladli mj. důraz na prevenci cílenou na rodiny s dětmi, na osoby v/po výkonu trestu odnětí svobody a osoby ohrožené propadem do dalšího sociálního vyloučení a na práci s dluhovou problematikou, která se všemi těmito opatřeními prolínala, jak je zřejmé z hodnocení jednotlivých dopadů. Dále byla akcentována problematika udržení veřejného pořádku a prevence rizikového chování. Poslední zmíněný bod, a to potřebu posílení prevence rizikového chování, opírali realizátoři o zjištění z výzkumu, který byl v Bruntále realizován na základních a středních školách v roce 2013, v jehož rámci bylo zjištěno, že v rámci realizace minimálních preventivních programů se školy v r. 2012/2013 v oblasti drogových preventivních aktivit soustředily především na informovanost o způsobech zdravého životního stylu a předávání informací o škodlivosti kouření a drog. V rámci průzkumu uvedli čtyři ze sedmi školních metodiků prevence, že formy ani četnost preventivních aktivit za dostatečné nepovažují. Postrádali větší koncepčnost a pomoc ze strany příslušných institucí a snadnější přístup k potřebným finančním prostředkům. Zároveň bylo ověřeno, že na žádné ze škol nebyly na téma drogové problematiky realizovány vzdělávací akce, které by byly určeny pro všechny pedagogické pracovníky. Chybělo posílení informovanosti a celková depistážní činnost (SPSZ 2015 – 2018).

Dalším důležitým analytickým podkladem a zdrojem informací a potřeb byl Plán protidrogové politiky města Bruntál na období 2014 – 2015, ze kterého vyplývá, že město Bruntál není v otázce nejčastěji zneužívaných drog v celorepublikovém srovnání výjimkou. Za velký problém byla považována vysoká tolerance společnosti k užívání marihuany, což má za následek její snadnou dostupnost. Jak již bylo výše uvedeno, po marihuaně je další oblíbenou drogou pervitin, již si uživatelé nejčastěji aplikují intravenózně, což je spojeno s mnoha

zdravotními riziky (abscesy, infekční onemocnění – hepatitida typu A, B a především typu C, či HIV). Obava z ohrožení těmito nemocemi pak byla podkladem pro formulování opatření spočívajících v pravidelném testování.

V roce 2012 byla vytvořena Analýza potřeb sociálních služeb Moravskoslezského kraje. Cílem Analýzy potřeb sociálních služeb Moravskoslezského kraje bylo získat informaci o spokojenosti obyvatel se současnými sociálními službami, identifikovat chybějící služby a zjistit, jak je veřejnost informována o procesu komunitního plánování. Závěrečná doporučení pro Město Bruntál byla mj. následující, kdy uvádíme ta relevantní pro oblast Zdraví, prevence a bezpečnosti:

- Zvýšit informovanost občanů o možnosti využívat sociální služby a zajistit pravidelnou informovanost o sociálních a návazných službách
- Zachovat a případně rozšířit služby pro osoby ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách, zejména rozšířit nabídku služeb ambulantní léčby alkoholismu (svépomocné skupiny, poradenství)
- Rozšířit služby pro osoby do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče (kapacitní rozšíření a využití domů na půli cesty)
- Podporovat služby finančního poradenství

Jako největší hrozby byly ze strany místních aktérů vnímány zvyšování míry zadluženosti občanů a nejisté financování poraden a návazných programů. V oblasti příležitostí, jak situaci řešit, dominovala možnost zisku finančních prostředků za pomoci dotačních programů ESIF, jak zmiňujeme již výše.

Cílovými skupinami intervencí v oblasti Zdraví, prevence a bezpečnosti byly definovány:

- Uživatelé sociálních pobytových služeb v Bruntále
- Osoby bez přístřeší pobývajících na území města Bruntál.
- Osoby starší 18 let s trvalým bydlištěm v Bruntále, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody nebo se z tohoto výkonu vrací
- Studenti 1. ročníku SŠ, žáci II. stupně ZŠ
- Rodiče dětí s indikací
- Zadlužené osoby s trvalým pobytem v Bruntále, které nejsou schopny splácet dluhy
- Obyvatelé města Bruntál

Na základě těchto analytických podkladů byly nastaveny cíle, opatření, jejich výstupy, předpokládaní realizátoři a způsoby financování pro danou oblast. Skutečnosti týkající se naplňování opatření, resp. míry tohoto naplňování, jsou zaznamenány u popisu jednotlivých opatření uvedených v tabulce 1 níže. Informace o naplňování jednotlivých opatření evaluátoři čerpali jak z dokumentace, tak z rozhovorů s realizátory a členy LP.

Tab. 1 Priority a cíle oblasti Zdraví, prevence a bezpečnost SPSZ Bruntálu 2015 – 2018

4.1 Priorita	Zdraví, prevence a bezpečí obyvatel města Bruntál
Obecný cíl 4.1.1 Programy prevence na podporu rodin a dětí	Stabilizace rodin v krizi a jejich podpora prostřednictvím programů komplexní primární prevence na školách a dále programy na podporu finanční gramotnosti a řešení zadluženosti a předluženosti rodin, také podpora návazných aktivit na služby pro rodiny s dětmi a předcházení rozpadu rodin. Posílení informovanosti na všech úrovních veřejné správy a dalších institucí na území města Bruntál a zefektivnění komunikace v problematice sociálního vyloučení u všech relevantních aktérů a zástupců města.
Specifický cíl 4.1.1.1. Zvýšení právní a finanční gramotnosti a řešení zadluženosti a předluženosti obyvatel města Bruntál	Reagovat na zadluženost a předluženost obyvatel a zajištění programů právní a finanční gramotnosti. Vypracování manuálu „Standardy finanční gramotnosti“, který podpoří zvýšení finanční gramotnosti u cílové skupiny (CS) a zároveň projde CS výcvikem zaměřeným na odolnost vůči reklamě. Vysoká zadluženost a nástrahy dluhových pastí jsou velmi častým jevem zejména v rodinách žijících v sociálním vyloučení nebo tímto vyloučením ohrožených. Jde především o rodiny, v nichž některý z rodičů nebo oba rodiče nemají práci a zadluženost a exekuce jim brání v pracovním uplatnění.
<i>Opatření: Řešení zadluženosti a zvýšení finanční stability v domácnosti</i>	Plánované výstupy: Manuál „Standardy finanční gramotnosti“ Interaktivní seminář Prezentace pro ZŠ a SŠ Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
Částečně	Manuál „Standardy finanční gramotnosti“ a interaktivní semináře byly realizovány v rámci projektu Help-INu o.p.s., Proti dluhům, který byl spolufinancován z OPZ KPSVL. Prezentace pro ZŠ a SŠ, jejímž realizátorem měla být OPEN HOUSE o.p.s., nebyly realizovány prostřednictvím OPZ KPSVL z důvodu nenalezení vhodného dotačního titulu (V prvopočátku se situace jevila tak, že bude možné projekt spolufinancovat z OPZ, ale následně se jako překážka projevil věk z důvodu zaměření OPZ na „dospělou“ populaci. Následně bylo zjišťováno, zda je možné realizovat projekt prostřednictvím OPVVV, ale tam také nebylo možné projektovou žádost podat). Částečně byly semináře a prezentace zejména pro SŠ zaměřené na dluhovou problematiku realizovány EUROTOPIA.CZ, o.p.s.
<i>Opatření: Poradenství v oblasti finanční gramotnosti</i>	Plánované výstupy: Počet podpořených osob – 120 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Plánovaná podpora osob v oblasti dluhové problematiky byla realizována zejména v projektech KPSVL OPZ, jejichž realizátory byli Help-IN o.p.s., projekty Proti dluhům a Rodinná asistence a EUROTOPIA.CZ, o.p.s., projekt Centrum komplexní poradenské pomoci. Parciálně byla dluhová problematika řešena také v projektu Slezské diakonie Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku I. a v projektu EUROTOPIA.CZ Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku II. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.

<i>Opatření: Prevence zaměřená na zvyšování finanční gramotnosti</i>	Plánované výstupy: Počet akcí – 6 (minivýcvik odolnosti vůči reklamě, semináře) Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Aktivity s daným zaměřením byly realizovány prostřednictvím projektů realizátora Help-IN o.p.s., Proti dluhům a EUROTOPIA.CZ, o.p.s., projekt Centrum komplexní poradenské pomoci. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
Specifický cíl 4.1.1.2. Podpora aktivit pro rodiny s dětmi ohrožené rozpadem rodiny a jinými nežádoucími jevy	Podpora aktivit pro rodiny s dětmi v rozvodových a rozchodových situacích či jiných krizových situacích a zvyšování rodičovských kompetencí s cílem předcházet sociálnímu vyloučení ohrožených rodin. Za pomoci zážitkových motivačních programů dosáhnout u rodin naučit se zvládat zátěže běžného života a také přijímat odpovědnost jedince za své jednání.
<i>Opatření: Vytvoření Centra komplexní poradenské pomoci rodinám s dětmi</i>	Plánované výstupy: Počet podpořených rodin - 90 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Centrum komplexní poradenské pomoci rodinám s dětmi bylo vybudováno a podpora rodin byla zajišťována v rámci projektu OPZ KPSVL, realizátor EUROTOPIA.CZ, o.p.s. Podpora rodin byla realizována také prostřednictvím projektu realizátora Help-IN o.p.s. s názvem Rodinná asistence. Realizovanými formami podpory bylo např. psychologické poradenství, semináře za účasti speciálního pedagoga. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření: Preventivní aktivity v oblasti práce s rodinami a péče o ohrožené děti a mládež</i>	Plánované výstupy: Počet akcí – 40 (interaktivní semináře, workshopy, pobyty) Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Podpora byla realizována prostřednictvím zážitkových pobytů a vzdělávacích akcí v rámci projektu Centrum komplexní poradenské pomoci realizátora (CKPP) EUROTOPIA.CZ, o.p.s. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření: Vytvoření sítě spolupracujících subjektů v péči o rodinu a dítě</i>	Plánované výstupy: Sít' spolupracujících organizací – 1 Vytvoření metodiky - 1 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Sít' spolupracujících organizací byla vytvořena v rámci funkční spolupráce aktérů v projektu CKPP, realizátor EUROTOPIA.CZ, o.p.s., a zároveň v rámci dalších intervencí ve spolupráci NNO, např. projekt HELP-Inu o.p.s. Rodinná asistence a s veřejnými institucemi (OSPOD atd.).

Specifický cíl 4.1.1.3 Realizace komplexního programu prevence rizikového chování bruntálských dětí a mládeže	Za pomoci preventivních programů snížit míru výskytu rizikového chování u bruntálských dětí a mládeže. Pracovat s pedagogickými týmy na systémových změnách v oblasti projevů rizikového chování u dětí a mládeže, včetně realizace případových a týmových supervizních setkání, zefektivnit přístup pedagogů k účinnému řešení předcházení a projevů rizikového chování a konkretizovat metodické přístupy ke kázeňsky problematickým dětem a třídám. Prostřednictvím realizace svépomocných skupin, posílit rodičovské kompetence směrem k účinnému řešení předcházení a projevů rizikového chování.
<i>Opatření Mapování výskytu, míry ohrožení a potřeb školní mládeže ve vztahu k rizikovému chování</i>	Plánované výstupy: Analýza výskytu rizikového chování pro žáky 9. tříd a 1. ročníků SŠ - 3 Analýza SURPS pro zjištění rizikových skupin - 3 Počet podpořených žáků - 1320 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Plánovaný projekt OPZ KPSVL nebyl realizován, a to z důvodu, že OPZ je zaměřený na podporu cílové skupiny ve věku 15+, což neodpovídalo záměru podpořit děti a žáky.
<i>Opatření Realizace programů všeobecné primární prevence rizikového chování</i>	Plánované výstupy: Program zaměřený na prevenci rizikového chování a zdravého klima ve třídě - 1 Program „Úvod do problematiky“ - 1 Metodický dokument popisující preventivní programy - 1 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Opatření nebylo realizováno z důvodu viz výše (nerealizace projektu).
<i>Opatření Realizace programů selektivní a indikované primární prevence rizikového chování</i>	Plánované výstupy: Počet realizací programů - 45 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Opatření zahrnuta v SC 4.1.1.3 byla částečně realizována prostřednictvím intervencí EUROTOPIA.CZ, o.p.s., Help-INu a aktivitami OPEN HOUSE o.p.s. a APK, a to prostřednictvím preventivních akcí, seminářů, řešením výchovných problémů, vzdělávacími a osvětovými aktivitami a aktivitami souvisejícími s udržením veřejného pořádku. Organizace OPEN HOUSE o.p.s. realizovala preventivní programy na základních školách, na téma Drogy obecně, Marihuana, Drogy a právo, Drogy – závislosti – dopady. Tyto aktivity nebyly součástí projektu, byly hrazeny z prostředků MŠMT a města Bruntál.
<i>Opatření Práce s pedagogickými týmy</i>	Plánované výstupy: Setkání pro pedagogické týmy - 24 Metodika - 1 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ne	Opatření nebylo realizováno z důvodu viz výše (nerealizace projektu).

<i>Opatření Práce s rodiči/rodinami indikovaných dětí</i>	Plánované výstupy: Počet podpořených rodičů - 20 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Podpora rodičů byla realizována v projektech EUROTOPIA.CZ, o.p.s. Centrum komplexní poradenské podpory a Help-Inu o.p.s. Rodinná asistence. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
Specifický cíl 4.1.1.4 Koordinace prevence a preventivní programy pro osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené	Posílit informovanost a zefektivnit komunikaci v problematice sociálního vyloučení u všech relevantních aktérů a zástupců města, a to formou kulatých stolů, které budou pořádány klíčovým pracovníkem, který pracuje s CS etnické menšiny jako romský poradce; dále za pomoci realizace motivačních výcvikových programů předcházet rizikovému chování u osob nad 15 let věku, tj. žáků 9. tříd ZŠ a studentů SŠ.
<i>Opatření Realizace kulatého stolu směřující k začlenění romských komunit do sociálních vazeb města</i>	Plánované výstupy: Metodika začleňování – 1 Počet uspořádaných kulatých stolů – 6 Plánované financování: Bez nároků na financování
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Opatření nebylo v plánované podobě realizováno, město Bruntál sice zahájilo realizaci projektu spolufinancovaného z KPSVL OPZ, plánováno bylo přijetí 2 sociálních pracovníků v rámci projektu. Projekt byl zahájen, ale za 3 měsíce nedošlo k náboru vhodných pracovníků, kteří by splňovali požadavky na vzdělání. Z uvedeného důvodu muselo město projekt předčasně ukončit.
<i>Opatření Integrovní motivační programy pro osoby z CS</i>	Plánované výstupy: Počet podpořených osob – 250 Počet akcí – 9 Počet preventivních výcvikových programů - 117 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Ze shora uvedeného důvodu bylo opatření realizováno částečně, a to v projektech EUROTOPIA.CZ, o.p.s. Centrum komplexní poradenské podpory a Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku II zejména podporou osobních kompetencí a rodinných vazeb.
<i>Opatření Metodické dny</i>	Plánované výstupy: Počet setkání aktérů LP (metodický den) – 3 Počet akcí – 9 (semináře) Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Opatření bylo realizováno částečně, a to z důvodu předčasného ukončení projektu. Realizována byla setkání lokálních aktérů, které zajišťovalo město mimo financování z projektu.

<i>Opatření Koordinace dle platformy lokálního partnerství a metodiky KPSVL</i>	Plánované výstupy: Evaluace plnění SPSZ, pořádání schůzek pracovních skupin, sběr informací pro revizi SPSZ pro další období Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Evaluace plnění SPSZ nebyla realizována v rámci původně plánovaného projektu OPZ KPSVL, město Bruntál ji zpracovalo vlastními kapacitami pro své interní účely jako podklad pro revizi SPSZ 2015 – 2018 (v souvislosti s koncipováním SPSZ 2018 – 2020).
Obecný cíl 4.1.2 Programy prevence sociálně patologických jevů, prevence kriminality a zvýšení informovanosti osob bez přístřeší	Zajistit programy prevence sociálně patologických jevů a prevence kriminality na území města Bruntál, dále pak programy pro osoby opouštějící zařízení pro výkon trestu odnětí svobody a osoby závislé na návykových látkách. Komplexní prevence rizikového chování a zvýšení informovanosti osob bez přístřeší. Zmírnění negativního dopadu a zabránění prohloubení sociálního vyloučení osob bez přístřeší nebo žijících v nevyhovujících podmínkách.
Specifický cíl 4.1.2.1 Prevence kriminality a programy prevence pro osoby ohrožené závislostmi nebo závislé na návykových látkách	Vytvoření týmu asistentů prevence kriminality, který zajistí zvýšení bezpečnosti a šíření preventivních opatření na území města Bruntál. Vytvořením týmu asistentů budou zapojeny osoby ohrožené sociálním vyloučením nebo sociálně vyloučené do procesu zajištění veřejného pořádku a osvěty a preventivní činnosti v oblasti prevence sociálně patologických jevů a zároveň budou začleněny na trh práce. V rámci zajištění drogové prevence budou využity inovativní metody a nástroje pro účinnou práci s cílovými skupinami osob závislých na návykových látkách a osob ohrožených závislostí na těchto látkách.
<i>Opatření Vytvoření týmu asistentů prevence kriminality</i>	Plánované výstupy: Počet asistentů prevence kriminality – 10 Koordinátor - 1 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Byl realizován projekt Asistent prevence kriminality ve městě Bruntál, reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042.0002728, s plánovanou dobou realizace 1. 6. 2016 – 31.5.2019. V rámci projektu byl vytvořen plánovaný tým APK včetně pozice koordinátora APK, bylo realizováno vzdělávání APK a APK se účastnily dalších aktivit souvisejících se zajištěním veřejného pořádku. Dopady projektu jak do sféry udržení veřejného pořádku, tak také efekty účasti v projektu pro samotné APK (osoby z CS) jsou blíže rozpracovány v kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření Statistika bezpečnosti</i>	Plánované výstupy: Každoroční statistika bezpečnosti, trestných činů atd. - 3 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Statistiky bezpečnosti a trestných činů byly zpracovávány v měsíčních intervalech po dobu realizace projektu (2017 – 2019).
<i>Opatření Vzdělávání a supervize týmu</i>	Plánované výstupy: Počet kurzů/školení – 8

<i>asistentů prevence kriminality</i>	(vstupní vzdělávání, školení týmu APK a MP) Plánované financování: OPZ KPSVL Vstupní vzdělávání: dotace MV ČR Školení průběžné: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Pracovníci APK byli zařazeni jak do vstupního vzdělávání, tak i do vzdělávání následného, které dále rozvíjelo jejich kompetence pro výkon dané funkce a pro participaci na trhu práce. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření Programy drogové prevence na území města Bruntál</i>	Plánované výstupy: Akce testování HIV a žloutenky A, B, C - 12 Časopis „Preventista“ (bezplatná vydání) - 6 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Realizováno bylo testování na žloutenky typu A, B a C, a to v pravidelných intervalech (4x ročně). Financování probíhalo prostřednictvím města. Testování HIV prováděno nebylo s ohledem na jeho finanční náročnost a systémové překážky (hygienické předpisy). Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
Specifický cíl 4.1.2.2 Zajištění programů pro osoby opouštějící zařízení pro výkon trestu odnětí svobody a osoby, které vykonávají trest odnětí svobody	Působit na cílové skupiny preventivně v několika fázích rozvoje trestné činnosti – od počátku páčání trestné činnosti přes podporu v rámci VTOS až po návazné programy po opuštění VTOS. Zajistit kvalitní preventivní programy zaměřené na snižování rizik opakování trestné činnosti, zamezení delikvence, zajistit kvalitní programy pro osoby, které vykonávají trest odnětí svobody a dále pak podpořit tyto osoby při opuštění výkonu trestu.
<i>Opatření Realizace motivačně - vzdělávacích programů ve věznicích</i>	Plánované výstupy: Počet programů - 10 Manuál „ Vystup z kruhu“ - 1 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Realizátoři Slezská diakonie a EUROTOPIA.CZ, o.p.s. si v rámci projektů Slezské diakonie Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku I a EUROTOPIA.CZ, o.p.s. Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku II „rozdělili CS“, a tímto způsobem „pokryli“ více opatření v daném cíli. Motivačně vzdělávací programy byly realizovány a manuál vydaný prostřednictvím projektu OPZ KPSVL Slezské diakonie Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku I. EUROTOPIA.CZ, o.p.s. realizovala probační a resocializační programy. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření Podpora rodinných a sociálních vazeb</i>	Plánované výstupy: Setkání s rodinnými příslušníky ve VTOS - 30 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění

ano	Setkání s rodinnými příslušníky byla realizována prostřednictvím projektu OPZ KPSVL Slezské diakonie Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku I. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření Podpora klientů prostřednictvím multidisciplinární spolupráce</i>	Plánované výstupy: Počet multidisciplinárních týmů - 5 Počet hodnocení procesů - 5 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Opatření bylo realizováno a plánovaných výstupů bylo dosaženo v projektu Slezské diakonie Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku I., např. 5 setkání se spolupracujícími organizacemi - s kurátory a sociální pracovníci z azylového domu, s potenciálními zaměstnavateli, terapeuti a klienty, realizována byla případová setkání, získání zpětné vazby z práce s osobami po VTOS a EUROTOPIA.CZ, o.p.s. Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku II. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření Podpora klienta po opuštění VTOS</i>	Plánované výstupy: Počet podpořených osob - 8 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Opatření bylo realizováno a plánovaných výstupů bylo dosaženo v rámci projektu Slezské diakonie Komplexní prevence na Bruntálsku I, a to formou právní a psychosociální podpory zaměřené na široké spektrum problémů těchto osob (bydlení, zaměstnání, rodinné vztahy). Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření Probační program pro mladistvé a mladé dospělé</i>	Plánované výstupy: Počet podpořených osob - 36 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Opatření bylo realizováno a plánovaných výstupů bylo dosaženo v rámci projektu EUROTOPIA.CZ, o.p.s. Komplexní prevence na Bruntálsku II, a to formou podpory rodinného zázemí, řešení výchovných problémů atd. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření Resocializační program pro dospělé po VTOS</i>	Plánované výstupy: Počet podpořených osob - 36 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Opatření bylo realizováno a plánovaných výstupů bylo dosaženo v rámci projektu EUROTOPIA.CZ, o.p.s. Komplexní prevence na Bruntálsku II, a to formou podpory osob z CS v nejproblematictějších záležitostech (bydlení, zaměstnání, rodinné vztahy). Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
Specifický cíl 4.1.2.3 Zajištění programů sekundární prevence pro osoby ohrožené	Cílem je rozšíření služeb a cílové skupiny adiktologické poradny pro osoby ohrožené závislostmi, nebo závislé na návykových látkách, vzdělávání a poradenství, aktivizační a motivační programy zvládnutí běžného života a na učení se hodnotám v oblasti svobody, odpovědnosti jednotlivce. Zvýšení povědomí o problematice v rámci široké veřejnosti.

závislostmi nebo závislé na návykových látkách	
<i>Opatření Rozšíření služeb Poradny pro závislosti</i>	Plánované výstupy: Počet diagnostických metod – 4 Sborník příběhů dobré praxe - 1 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	V Bruntále funguje adiktologická poradna ve spolupráci s Krystal Hepl, z. ú., v Krnově. Poradna poskytuje služby lidem z okresu Bruntál, kteří mají projevy návykového chování a jejich blízkým, kteří se v této souvislosti ocitli v tíživé životní situaci (psychické, zdravotní, sociální, finanční, ...). V Bruntále dále poskytuje služby v této oblasti OPEN HOUSE o.p.s. a v rámci projektu tohoto poskytovatele Služby drogové prevence v Bruntále, reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0005683, ² došlo k rozšíření služby tohoto poskytovatele o metodu škálování, kdy se pracovníci pokoušeli sestavit individuální plán klientů na základě škálování. V daném období bylo touto metodou podpořeno 12 klientů, z toho 10 mužů a 2 ženy. Mimo realizaci projektu byly zpracovávány byly kazuistiky klientů. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření Poskytování poradenství pro závislé nebo ohrožené závislostmi</i>	Plánované výstupy: Počet podpořených osob - 90 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	Podpora osob z CS byla realizována prostřednictvím OPEN HOUSE o.p.s., v rámci projektu Služby drogové prevence v Bruntále, reg. č. viz výše. Služba byla rozšířena o úvazek 1,4 a o škálování, viz shora. Dále byla poskytnuta podpora klientům zejména při výměně injekčního materiálu, klienti rovněž dostávali vitamíny na podporu oslabené imunity, byly jim poskytovány doprovody na úřady (např. ÚP), dluhové poradenství, doprovod k lékaři apod., pomoc při podávání odvolání k soudu, bylo jim umožněno nechat se anonymně testovat na hepatitidu B a C. Služby celkem využilo 421 klientů. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření Konference a přednášky v oblasti práce s patologickými jevy</i>	Plánované výstupy: Počet akcí - 57 (přednášky, konference, informativní kampaně) Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Plánované aktivity byly realizovány bez využití prostředků OPZ KPSVL, realizátorem bylo město Bruntál. Z dokumentace týkající se vyhodnocení SPSZ vyplynulo, že bylo realizováno 22 takto zaměřených aktivit. Blíže viz

² <http://www.openhousebruntal.cz/>

	kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
Specifický cíl 4.1.2.4. Zapojování osob ohrožených sociálním vyloučením nebo sociálně vyloučených do prevence a zajištění jejich komplexní podpory	Poskytnutí komplexní podpory pro CS, a to prostřednictvím specifických nástrojů prevence, např. preventivních programů, provozu Veřejné koupelny a Šatníku a prováděním depistáží (např. snížení rizikového chování a zvýšení informovanosti uživatelů azylového domu (AD) pro muže, AD pro ženy a matky s dětmi a Domu na půl cesty (DPC), poskytnutí možnosti udržení základních hygienických návyků lidem žijícím v provizorních podmínkách, poskytnutí ošacení či obutí, získané z darů místních občanů lidem ve finanční tísní, kteří nemají finanční prostředky na to, aby si je sami zakoupili). Cílem je možnost zajištění základních lidských potřeb osob z CS a tím zmírnění tak negativního dopadu jejich finanční tísně, terénní práce s osobami bez přístřeší nebo žijícími v nevyhovujících podmínkách).
<i>Opatření Zvýšení informovanosti osob z CS o rizikovém chování a jeho dopadu</i>	Plánované výstupy: Počet podpořených osob – 100 Počet realizovaných Preventivně informačních programů (PIP) – 12 Metodika PIP - 1 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	V rámci realizace opatření bylo zajištěno pokračování fungování Veřejné koupelny a Šatníku, realizace PIP a informačních aktivit, a to prostřednictvím města Bruntál a spolupracujících NNO. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření Zvýšení informovanosti osob z CS a zajištění provozu zařízení Veřejná koupelna a Šatník pro osoby bez přístřeší</i>	Plánované výstupy: Počet osob užívajících Veřejnou koupelnu a Šatník – 50 Počet informativních letáků – 1 000 ks Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	V daném období bylo zajištěno pokračování aktivit Veřejné koupelny a Šatníku. Realizátorem těchto opatření byla Slezská diakonie, azylový dům Bethel. Zároveň byly realizovány další podpůrné aktivity, např. balíčky z potravinové banky (Slezská diakonie), ze strany města Bruntálu byl organizován a financován veletrh sociálních služeb, v jehož rámci proběhla potravinová sbírka. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
<i>Opatření Posílení informovanosti odborné veřejnosti o provozu služeb pro osoby z CS</i>	Plánované výstupy: Vytvoření a distribuce propagačních materiálů – 1000 ks Tiskové zprávy - 3 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
ano	V daném období byly vydávány 1x měsíčně články, na jejichž zpracování se podíleli kurátoři, sociální pracovníci, terénní pracovníci, komunitní pracovníci, opatrovníci. Realizátorem opatření bylo město Bruntál.
<i>Opatření Depistáž s osobami bez přístřeší</i>	Plánované výstupy: Počet podpořených osob - 150 Plánované financování: OPZ KPSVL
Splnění/nesplnění	Odůvodnění
částečně	Depistáže jsou zajišťovány a financovány městem Bruntál (bez realizace

	projektu OPZ KPSVL), konkrétně pracovníky v rámci výkonu práce sociálního pracovníka města, čímž se podaří formou depistáže zachytit max. 5 osob ročně, ostatní osoby kontaktují sociální pracovníky z vlastní iniciativy. Blíže viz kap. 6.1 Dopady evaluovaných opatření.
--	---

Určité omezení při zjišťování, zda byly shora uvedené cíle a opatření SPSZ 2015 – 2018 naplněny, představuje skutečnost, že značná část plánované realizace jednotlivých opatření byla převedena do navazujícího SPSZ Bruntálu 2018 – 2020 a ani z doložené dokumentace není explicitně zřejmé naplnění části opatření. Z tohoto důvodu pak bylo zachycení naplňování opatření (a z nich plynoucích dopadů) v jednotlivých časových rovinách náročnější. Vzhledem k časovému nastavení evaluace a s ohledem na postup dosahování výstupů jednotlivých projektů (převážně s dobou realizace jdoucí „napříč“ SPSZ 2015 – 2018 a SPSZ 2018 – 2020) a na zpracování zpráv o realizaci projektů je dopadová rovina opatření částečně zachycena k době realizace evaluace.

O nesnadnosti zmapování celého procesu fungování LP a naplňování cílů a opatření SPSZ 2015-2018 svědčí také skutečnost, že Evaluace plnění SPSZ, která byla jedním z opatření SPSZ v rámci SC 4.1.1.4 (realizace pracovních skupin za účelem sběru informací pro revizi SPSZ pro další období), byla neoficiálním dokumentem zpracovaným městem a nebylo zde využito projektu OPZ KPSVL. Město ke zpracování tohoto typu dokumentu přistoupilo s ohledem na to, aby pracovníci města byli schopni zpracovat SPSZ 2018 – 2020. Zjištění týkající se zejména výstupových ukazatelů jednotlivých opatření (zejména se jedná o počty podpořených osob, akcí...) opíráme o shora uvedené zdroje dat, o rozhovory s aktéry a dále o vyhodnocení kvantitativních indikátorů uvedené v SPSZ 2018 – 2020.

Při reflektování údajů uvedených v tabulce 1 a návazně v informacích uvedených v kap. 6.1 týkajících se hodnocení dopadů opatření, je potřeba vzít v potaz, že většina intervencí je v realizační rovině vzájemně provázána, a **bylo tudíž často náročné vzájemně „očistit“ jednotlivé dopady**, kterých mělo být jednotlivými intervencemi dosaženo. **Opatření a dopady se tak vzájemně prolínají**, což na příslušných místech textu uvádíme.

6 Hlavní zjištění

6.1 Dopady evaluovaných opatření podle SPSZ a jejich zhodnocení

6.1.1 Dopad 1

Snížení míry zadlužování CS

Tento dopad evaluátoři predikovali především v souvislosti s opatřeními plánovanými a realizovanými v rámci specifického cíle 4.1.1.1 Zvýšení právní a finanční gramotnosti a řešení zadluženosti a předluženosti obyvatel města Bruntál. Pozornost tak obraceli k dopadům, které měly nastat v souvislosti s vypracováním manuálu „Standardy finanční gramotnosti“, realizací interaktivních seminářů, prezentacemi pro ZŠ a SŠ, poradenstvím v oblasti finanční gramotnosti a preventivními akcemi zaměřenými na zvyšování finanční gramotnosti, viz informace o naplňování těchto opatření v tabulce 1. Zároveň evaluátoři

v rámci studia dokumentů a rozhovorů s realizátory našli spojitost s opatřeními, které byly realizovány v rámci specifických cílů 4.1.1.2 Podpora aktivit pro rodiny s dětmi ohrožené rozpadem rodiny a jinými nežádoucími jevy a 4.1.2.2 Zajištění programů pro osoby opouštějící zařízení pro výkon trestu odnětí svobody a osoby, které vykonávají trest odnětí svobody, kdy tato opatření také – byť parciálně – směřovala k řešení dluhové problematiky klientů. Zároveň si uvědomujeme poměrně úzké propojení tohoto dopadu a intervencí s opatřeními, které spojujeme s dopadem č. 2 „stabilizace životní situace CS“, a takto považujeme za nezbytné jak k hodnocení, tak také k interpretaci dat přistupovat.

Stěžejními se v této souvislosti ukázaly projekty realizátorů Help-INu o.p.s. a EUROTOPIA.CZ, o.p.s. Projekt **Proti dluhům**, realizátor Help-IN o.p.s., registrační číslo CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0003868, s dobou realizace 1. 2. 2017 – 31. 1. 2020,³ spolufinancovaným z výzvy č. 42 KPSVL OPZ byl „...na posílení finanční gramotnosti obyvatel vyloženě postavený.“ (rozhovor s realizátorem) a řešení dluhové problematiky tak bylo v tomto projektu významně akcentováno. Hlavními aktivitami projektu bylo finanční poradenství (krátkodobé), vyhledávání a poskytování informací a kontaktů, sepisování žádostí, soudních podání, splátkových kalendářů, sestavení návrhů na oddlužení, sestavení rozpočtů domácností, realizací kampaní, vydávání článků, tisky relevantních materiálů. **Široce nastavené byly cílové skupiny projektu, což svědčí o adekvátním záběru opatření s ohledem na akcentování dluhové problematiky v rámci SPSZ.** Jednalo o osoby předlužené, osoby s exekucí, osoby ve finanční tísní či krizové ekonomické situaci, osoby se sníženou schopností odolat reklamnímu nátlaku, osoby se sníženou schopností spravovat domácí rozpočet, osoby komerčně zneužívané.

Intervence zprostředkovaná v projektu Proti dluhům, byla v určitých bodech propojena, resp. podporována dalším projektem, a to projektem realizátora EUROTOPIA.CZ, o.p.s., spolufinancovaným z výzvy č. 42 KPSVL OPZ, **Centrum komplexní poradenské pomoci**, reg. číslo CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0006095,⁴ (**CKPP**) s dobou realizace 1. 4. 2017 - 31. 3. 2020. V rámci tohoto projektu došlo ke zřízení Centra komplexní poradenské pomoci (dále CKPP) a bylo realizováno odborné a právní poradenství, kdy byla „...řešena i finanční otázka klientů.“ (rozhovor s realizátorem).

Z rozhovorů s realizátory a z dokumentace projektu vyplynulo, že v rámci obou projektů bylo realizováno **poradenství v oblasti finanční gramotnosti a preventivní akce zaměřené na zvyšování finanční gramotnosti**. Z rozhovorů s realizátory však bylo zjištěno, že jednotlivé intervence byly odděleně sledovány jen částečně (převážně z hlediska celkového počtu klientů zapojených do projektu) a **nelze tak jednoznačně určit, která intervence jakou měrou přispěla ke shora uvedenému dopadu opatření, tj. snížení míry zadlužování CS.**

V rozhovorech s realizátory projektů jsme se snažili podrobněji rozkrýt skutečnosti, které s výstupy a dopady projektů souvisely (být částečně nepřímě) a kladli jsme si zejména otázky, které posun v situaci v oblasti zadluženosti indikují, a to: **Kolik osob podporu v oblasti dluhové problematiky obdrželo? Jaké druhy podpory mohli klienti využívat? Jak byla**

³ <http://www.help-in.cz/projekt-proti-dluhum.html>

⁴ <https://opava.eurotopia.cz/projekt-ckpp-o-projektu.php>

posílena kapacita služeb zaměřených na řešení dluhové problematiky?⁵ Jaký počet splátkových kalendářů byl s klienty nastaven? Jaký počet domácích rozpočtů byl nastavený? Jaký počet insolvenčních návrhů byl zpracován/podán? U kolika osob došlo k oddlužení? Došlo ke zvýšení motivace klientů řešit svou situaci? Došlo ke zvýšení informovanosti mezi CS v oblasti finanční gramotnosti (FG)? Došlo ke změně v kompetencích účastníků v oblasti řešení dluhů? Dále jsme si v souvislosti s dluhovou problematikou kladli otázky, které jsme položili aktérům z veřejné správy, příp. jsme odpovědi na ně získali z veřejných zdrojů, např. viz níže mapa exekucí: **Jak se změnila dluhová situace v dané oblasti (např. vývoj počtu lidí v exekuci, v insolvenci, dluhy vůči městu)?**

Za pozitivní moment, na němž se všichni oslovení aktéři shodovali, lze považovat skutečnost, že se podařilo v rámci projektu „rozjet“ **insolvence** klientů prostřednictvím dluhové poradny. Z rozhovorů s realizátory projektu **Proti dluhům** a z veřejně dostupných zdrojů (web realizátora) vyplynulo, že v období let 2017 – 2018 poradna obsloužila 115 klientů, bylo podáno 35 návrhů na oddlužení, 15 návrhů bylo schváleno (v době evaluace se jednalo již o 155 klientů, 51 návrhů na oddlužení, 48 návrhů schválených). Bagatelní podporu⁶ obdrželo celkem 23 osob (v projektu bylo plánováno 20 osob), a celkem bylo podpořeno 155 osob, tj. navštívilo dluhovou poradnu (v projektu bylo plánováno 70 osob), z čehož je zřejmé, že **kapacitní nasycení projektu přesáhlo původně plánované parametry**. Navíc v době realizace evaluace již byli 2 klienti zcela oddluženi. **S ohledem na značný rozsah dluhové problematiky na daném území se může tento výsledek jevit jako marginální, při jeho posuzování je však potřeba vzít v potaz jak subjektivní překážky na straně klientů** (z rozhovorů s realizátory vyplynulo, že předlužené osoby se často za svou situací stydí, mají problém „na rovinu“ sdělit pracovníkům svou situaci, případně často vůbec nevědí, jak velký dluh již mají, kolik exekučních řízení je proti nim vedeno atd.) **a také je potřeba reflektovat, že v průběhu realizace projektu došlo ke schválení a dne 1. 6. 2019 k zahájení účinnosti novely insolvenčního zákona (zákon č. 31/2019 Sb.), což ovlivnilo realizaci dluhového poradenství.**

Z prostředků projektu Help-Inu o.p.s. Proti dluhům bylo **vybaveno pracoviště dluhového poradce**. Zároveň s ohledem na přijetí shora uvedené novely insolvenčního zákona realizátoři požádali o akreditaci a **kapacita dluhového poradenství byla posílena o odborného garanta**. Snahou realizátora bylo zavést akce zaměřené na psychologickou pomoc zadlužených osob – problémem však byla **malá účast zadlužených osob** a v rámci zpětné vazby ze strany klientů a dalších aktérů v oblasti dluhové problematiky realizátoři mj. zjistili, že se lidé za svou zadluženost stydí. **Odbourávání těchto „stigmat“ lze určitě brát pro sociálně-politická opatření jako výzvu do budoucna.**

Zároveň byl realizován **tisk standardů finanční gramotnosti a letáků** obsahujících informace týkající se hospodaření v domácnosti a finančního plánování, které byly rozdávány klientům v rámci protidluhové kampaně, tj. v průběhu realizovaných akcí. Kampaň byla zahájena v knihovně v rámci vernisáže výstavy a realizátoři **obdrželi zpětnou vazbu od nových**

⁵ Z hlediska naplňování indikátorů projektů v rámci OPZ je kapacita služeb posuzována jako počet osob, které je v jednu chvíli schopna služba obsloužit. V případě projektu Proti dluhům se jednalo o hodnotu 2 (plánována byla hodnota 1), s tím, že při společném oddlužení manželů využívali službu najednou obě dvě tyto osoby. Pro naše hodnocení je však „kapacita“ pojímána šířeji, a to ve smyslu personálního posílení služby, příp. zlepšení materiálního vybavení atp.

⁶ Tj. podporu nižší než 40 hodin.

klientů, že se o možnosti využít aktivity projektu dozvěděli na výstavě v knihovně. Aktivita byla ukončena vernisáží 2. výstavy s distribucí vytištěných materiálů. Zároveň **byl vydáván „finanční seriál“** k dluhové problematice, a to na pokračování ve 4 dílech v periodiku Nový domov, realizovány byly **semináře a přednášky**. Tyto informační akce – byť je jejich efekt často podceňován – **považujeme za velmi důležitá pro diseminaci informací mezi klienty a jejich postupné „vtahování“ do opatření orientovaných na řešení dluhové problematiky, i když jejich význam je zprostředkující.**

Na dotaz evaluátorů, zda realizátoři disponují zpětnou vazbou ze strany klientů projektu Proti dluhům, bylo sděleno, že tuto vazbu do současnosti nezpracovávali, **s ohledem na potřeby evaluace/autoevaluace si však začali uvědomovat potřebnost této reflexe a budou do budoucna hodnocení u jednotlivých intervencí nastavovat.**

Za významnou považujeme skutečnost, že byl zároveň **nastartován mechanismus podpory**, který svědčí o **promyšleném postupu ze strany aktérů projektů a došlo k prostupnosti podpor**. V případě projektu CKPP totiž aktivitami projektu byly také *„...podpora rodin prostřednictvím zvyšování jejich právního povědomí, zvyšování znalostí v oblasti prevence zadlužování a finanční gramotnosti..“*, a to prostřednictvím vzdělávacích aktivit (interaktivní semináře, kurzy pro rodiny s dětmi a zážitkové pobyty pro rodiče s dětmi se vzděláváním), dále **právní poradenství zajišťované právníkem v oblasti finanční** (včetně návrhu na insolvenční), viz <https://opava.eurotopia.cz/projekt-ckpp-o-projektu.php>). Z dat k měsíci únoru 2019 vyplývá, že bylo realizováno 23 seminářů a 1 případová konference. Vysoký počet zadlužených osob v lokalitě a neschopnost značné části klientů sepsat podání k soudu (významné pro řešení jejich situace spojené se zadlužeností) a dalším institucím pak realizátoři v rozhovorech označovali za významnou incentivu k realizaci daného projektu. Jak uváděl realizátor EUROTOPIA.CZ, o.p.s. rodiny, které spolupracovaly s jejich sociálně aktivizační službou SPOLU – pro rodiny s dětmi, tyto se v případě řešení dluhové situace předávaly do projektu CKPP.

Významnou dimenzi při řešení situace klientů sehrává jejich **motivace**, resp. schopnost opatření tuto motivaci aktivovat, podnítit. Dotazovali jsme se proto realizátorů projektu CKPP, **zda zaznamenali v průběhu projektu zvýšení motivace klientů řešit svou situaci, příp. zda jsou schopni uvést kvalifikovaný odhad této změny.** *„Díky tomu, že klienti dostali informace např. k možnostem zastavení exekucí nebo možnostem insolvence, začali aktivněji řešit svou dluhovou situaci např. posháněli si potřebné dokumenty k řešení této situace, volali na úřady, snažili se zvýšit své příjmy tak, aby mohli do insolvence...“*.

Z hlediska dalších perspektiv řešení dluhové problematiky a posílení finanční gramotnosti obyvatel v dlouhodobém horizontu považujeme **akce zaměřené dovnitř vzdělávacího systému**. V rámci projektu CKPP byly realizovány také semináře „na dluhy“ zejména pro studenty středních škol, které byly zaměřeny na výklad o tom, jak je snadné se do dluhové pasti dostat, na co si dávat pozor, co dělat v případě exekuce, jak ji řešit. Kapacitně bylo školení zajištěno právníkem a **zájem škol o tyto akce nadále přetrvává.**

Řešení dluhové problematiky se promítalo také do dalších projektů, které byly v lokalitě realizovány, přestože se nejednalo o projekty přímo takto zaměřené. Prostřednictvím Dluhové poradny Help-Inu o.p.s. byly řešeny také problémy s dluhy u **osob ve nebo po VTOS**, které byly klienty **projektu Slezské diakonie Komplexní prevence trestné činnosti na**

Bruntálsku I⁷ a dále klienty projektu EUROTOPIA.CZ, o.p.s. **Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku II⁸**, (probační programy pro mladé dospělé a resocializační programy pro osoby po VTOS). Realizátorům posledně zmíněného projektu jsme položili otázku: **Byly s klienty sjednávány splátkové kalendáře, insolvenční návrhy, nastavovány domácí rozpočty?** „Do přímé práce s klienty spadala celá řada oblastí. Především se jednalo o zajištění klientů komplexně, vyřídit bydlení, dávky, kontaktovat rodinu, přátele, zajistit pracovní uplatnění. Pracovalo se především s psychickou pohodou klientů tak, aby se předešlo recidivě. Požadovaný údaj jsme nesledovali.“ V případě, že některý z klientů potřeboval podporu při řešení dluhové situace, byl podpořen v rámci CKPP.

Realizátorů projektu Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku I (Slezská diakonie) jsme se dotazovali také na **aspekty širšího sociálního fungování klientů**, což se týká např. řešení dluhové problematiky klientů. Na otázku: **Kolik osob po VTOS snižuje/snížilo své dluhy...?** „Tuto informaci nemáme, s námi klienti řeší snižování svých dluhů jen v situacích, kdy je některý z dluhů přímo existenčně ohrožuje. Zaplatí např. jednu splátku a už nesplácí dále. Nebo si zařídí posílání výplaty na jiný účet, či v hotovosti, apod. Klienti se celkově spíše v oblasti financí snaží udržet měsíční rozpočet pro svou domácnost.“ Dále realizátoři v této souvislosti uváděli, že spolupráce ze strany klientů je motivována tím, aby mohli být z VTOS propuštěni tzv. „na podmínku“, **což je pro ně v danou chvíli nejvyšší motivace.**

Ve dvou posledně zmíněných projektech tak bylo poskytováno základní dluhové poradenství, ve složitějších případech (včetně nastavení splátkových kalendářů, insolvenčních návrhů atd.) klienta realizátoři odkazovali na dluhovou poradnu Help-INu o.p.s. Vyjádření realizátorů tak potvrzuje skutečnost konstatovanou již shora, že u projektů, v nichž dluhová problematika tvoří jen parciální část, nelze tuto část oddělit od dalších aktivit projektu a nelze tak zcela exaktně ani definovat kauzální souvislost se statistickými údaji týkajícími se dluhové problematiky v dané oblasti. Přesto i v případě těchto projektů část realizátorů uváděla, že **zaznamenala větší aktivitu k řešení dluhů a exekuci ze stran klientů, jejich interakci s příslušnými úřady atd. a dopad do řešení finanční situace klientů tak považujeme za zprostředkovaný.**

V projektu Help-IN o.p.s., Rodinná asistence,⁹ spolufinancovaném z výzvy č. 42 OPZ KPSVL, reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0005356, byly aktivity **dluhové poradny poskytnuty také klientům z azylových domů (AD)**. V rámci výkonu sociálně aktivizační služby (SAS) Help-INu o.p.s. se u **6 klientů s dluhy podařilo předejít vystěhování z městského bytu** (jednalo se o dluhy na nájmu a na odpadech).

Evaluátoři se zabývali také otázkou **udržitelnosti dluhového poradenství**, kdy zdroje informací čerpali zejména od realizátorů projektů. V této souvislosti se nejen do řešení dluhové problematiky negativně promítá skutečnost, že v roce 2020 končí shora zmíněné velké projekty EUROTOPIA.CZ, o.p.s. a Help-INu o.p.s. a nastávala obava, jakým způsobem bude dluhová problematika dále řešena. V době realizace evaluace realizátoři z EUROTOPIA.CZ o.p.s. predikovali možnost poskytování dluhového poradenství pro Diecézní charitu ostravsko – opavskou a přestože provozují dluhovou poradnu v Krnově a Rýmařově, z hlediska

⁷ <https://www.slezskadiakonie.cz/projekty/projekt-komplexn%C3%AD-prevence-trestn%C3%A9-%C4%8Dinnosti-na-brunt%C3%A1lsku>

⁸ <http://opava.eurotopia.cz/projekt-kptc-o-projektu.php>

⁹ <http://www.help-in.cz/rodinna-asistence-v-bruntale.html>

vzájemné dostupnosti mezi lokalitami by však přenesení aktivit spojených s dluhy mimo bruntálskou lokalitu bylo určitý problém. Příležitostí, která se v současnosti objevuje, je realizace části projektů prostřednictvím MAS Hrubý Jeseník z jejich dotačních titulů. Projevuje se tak opakující se **problém s přerušovanou kontinuitou realizace intervencí**, které jsou v rámci dotačních titulů EU „nastartovány“ (po stránce finanční i personální) a po ukončení příslušného dotačního období nastává problém s jejich dalším financováním.

Ve snaze o **objektivizaci dopadů** souvisejících s opatřeními v oblasti dluhové problematiky v Bruntále přibližujeme vývoj tohoto problému s využitím mapy exekucí a údajů města Bruntálu. V případě mapy exekucí vycházíme z dat, které je nám současná mapa schopna poskytnout, tj. data jsou k dispozici až od roku 2016 a data za rok 2018 je jsou uváděna jen na úrovni okresů. Přesto je z údajů níže patrné, že i přes soustředěné intervence na poli dluhové problematiky, které popisujeme shora, nebylo dosaženo v celkových číslech významně pozitivního výsledku.

Jak ukazuje obrázek 1 z *mapy exekucí*¹⁰ a tabulky 2 a 3 níže, bylo **v Bruntálu v roce 2016 2 692 osob v exekuci, což činí 19,15 % obyvatel města. V roce 2017 toto číslo mírně kleslo na 2 647 osob, což je 18,83 % obyvatel**, stále je však vysoko nad průměrem Moravskoslezského kraje i celé České republiky. Ve sledovaných letech navíc na úrovni obce narostl celkový počet exekucí, zvýšil se tak průměrný počet exekucí na osobu z 5 na 5,5. Průměrný podíl osob v exekuci v České republice byl v roce 2016 9,3 % a v roce 2017 9,7 %. Oproti celostátnímu průměru je v Bruntálu podíl osob v exekuci přibližně dvojnásobný. Celý Moravskoslezský kraj byl v počtu exekucí v roce 2017 i 2018 čtvrtý (1= nejhorší) a Bruntál je významným přispěvatelem do této statistiky.

Tabulka 2 Podíly osob v exekuci

	2016	2017	2018
Bruntál	19,15 %	18,83 %	X ¹¹
Moravskoslezský kraj	10,74 %	10,87 %.	10,31
Česká republika	9,3 %	9,7 %	9,2

Zdroj: <http://mapaexekuci.cz>

¹⁰ <http://mapaexekuci.cz>

¹¹ Data nejsou dostupná

Obrázek 1 Počet a podíl osob v exekuci

obec BRUNTÁL

okres Bruntál, Moravskoslezský kraj

	2017	2016	změna
Počet osob v exekuci	2 647	2 692	-1,7 % (-45 osob)
Podíl osob v exekuci	18,83%	19,15%	-0,32 p.b.
Celkový počet exekucí	14 459	13 380	+8,1 % (+1 079 exekucí)
Průměrný počet exekucí na osobu	5,5	5,0	+9,9 % (+0,5)

Zdroj: <http://mapaexekuci.cz>

Více než dvojnásobný oproti stavu v celé České republice je v Bruntálu také podíl osob v osobním bankrotu. Počet osob v bankrotu se zde navíc meziročně v letech 2018 a 2019 zvýšil o 10 osob – viz obrázek níže. Stejně jako u exekucí je tento stav nadprůměrný i v rámci celého Moravskoslezského kraje. Nastává však otázka, **zda vývoj v oblasti osobních bankrotů je nepříznivým výsledkem nebo zda se jedná o konstruktivní cestu z dluhové pasti a zvýšení počtu osob v bankrotu lze posuzovat jako pozitivní výsledek**, tj. že se „věci daly do pohybu“.

Tabulka 3 Počet a podíl osob v osobním bankrotu

Rok	Počet osob v ČR	Počet osob v Bruntále	Podíl osob v ČR	Podíl osob v Bruntále
2018	114 tis.	356	1,28	2,58
2019	116 tis.	366	1,29	2,66

Zdroj: <http://mapaexekuci.cz>

6.1.2 Dopad 2

Stabilizace životní situace u CS

Tento indikovaný dopad souvisí především s opatřeními naplňovanými v rámci SC 4.1.1.2 Podpora aktivit pro rodiny s dětmi ohrožené rozpadem rodiny a jinými nežádoucími jevy (preventivní aktivity v oblasti práce s rodinami a péče o ohrožené děti a mládež) a SC 4.1.2.2 Zajištění programů pro osoby opouštějící zařízení pro výkon trestu odnětí svobody a osoby, které vykonávají trest odnětí svobody (motivačně-vzdělávací programy ve věznicích, vypracování manuálu „Vystup z kruhu“, setkání s rodinnými příslušníky ve VTOS, multidisciplinární týmy, podpora klienta po opuštění VTOS, probační program pro mladistvé a mladé dospělé, resocializační program pro dospělé po VTOS). K hodnocení daného dopadu

přístupovali evaluátoři s vědomím, že uvedená opatření jsou v určitých bodech propojena také s dopadem č. 3 snížení výskytu rizikového chování.

Pro zajištění dopadu v rámci SC 4.1.1.2 se na základě studia dokumentů a rozhovorů s realizátory jeví jako zásadní projekty KPSVL OPZ **CKPP**, viz výše, realizátor EUROTOPIA.CZ, o.p.s. a projekt Help-INu o.p.s. s názvem **Rodinná asistence Bruntál**.

Pro zajištění dopadu v rámci SC 4.1.2.2 byly zásadními projekty projekt Slezské diakonie **Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku I** a projekt EUROTOPIA.CZ, o.p.s. **Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku II**. Stěžejní část intervencí realizovaných v rámci SC 4.1.2.2 byla mezi realizátory rozdělena tak, že Slezská diakonie realizovala motivačně-vzdělávací programy ve věznicích (k 12. 2. 2019 realizovala 27 programů), dále byl v rámci projektu tohoto realizátora vypracován manuál Vystup z kruhu a realizována setkání s rodinnými příslušníky ve VTOS (8 setkání), multidisciplinární týmy a byla prováděna hodnocení procesů. EUROTOPIA.CZ, o.p.s. realizovala probační programy pro mladistvé a mladé dospělé a resocializační programy pro dospělé po VTOS.

V rozhovorech s realizátory projektů jsme se snažili podrobněji rozkrýt skutečnosti, které s výstupy a dopady projektů souvisely a kladli jsme si zejména otázky, které stabilizaci životní situace klientů indikují, a to: ***Kolik osob jednotlivé druhy podpory obdrželo? Jak byla posílena kapacita příslušných služeb? Zvýšila se motivace klientů řešit svou situaci? Došlo ke změně v kompetencích účastníků řešit svou životní situaci? Zvýšila se informovanost mezi CS? Jaká byla spolupráce mezi jednotlivými aktéry? Jaký byl počet rodin, u kterých se díky službám podařilo zabránit odebrání dítěte? Kolika rodinám byly děti díky poskytnuté službě po odebrání navraceny? Kolik osob po VTOS našlo zaměstnání, vyřešilo své dluhy, stabilizovalo bydlení?***

Vysokou koherenci při dosahování cíle 4.1.1.2 orientovaného na aktivity pro ohrožené rodiny vykazoval projekt **CKPP, jakožto komplex aktivit pro rodiny s dětmi s důrazem na prevenci jejich sociálního vyloučení a prevenci krizových situací vedoucích k destabilizaci rodiny**. Aktivitami projektu bylo **odborné pedagogické a sociálně právní poradenství** zajišťované sociálním pracovníkem (řešení výchovných problémů dítěte, komunikace se školou, doprovázení klienta na úřadech, koordinace potřeb klientů s dalšími odborníky – psychologem a právníkem, dále již shora zmiňované **právní poradenství** zajišťované právníkem (orientace v oblasti občansko-právní, **v oblasti finanční - včetně návrhu na insolvenční** - a bytové, v úpravě při rozvodu, rozchodu, či jiné krizové situaci v rodině) a **psychologické poradenství** formou terapeutických konzultací a facilitovaných setkání, které vedl psycholog. Aktivitami projektu byly také **vzdělávací a osvětové aktivity** v oblasti práce s rodinami a péče o děti a mládež (podpora rodin prostřednictvím zvyšování jejich právního povědomí, zvyšování znalostí v oblasti prevence zadlužování a finanční gramotnosti, podpora rodičovských kompetencí, mezilidských vztahů, komunikace, sebezrovoje, zvyšování specifických dovedností při péči o děti aj., součástí vzdělávacích aktivit byla cvičení, modelování, ukázky a příklady z praxe. V neposlední řadě byl projekt zaměřený na **vytvoření sítě spolupracujících subjektů** v péči o rodinu a dítě zahrnující metodickou a supervizní podporu a multidisciplinární spolupráci lokálně zapojených organizací. Činnost CKPP byla zaměřena na **prevenci rozpadu rodin**, tj. „...na rodiny, které mají problém, ale ještě nejsou v úplném rozpadu...“ (zdroj: rozhovor s realizátorem projektu).

V rámci projektu CKPP byla plánována podpora 180 osob/tj. 90 rodin, z toho 54 osob podpořit nebagatelní podporou¹² a 126 osob podpořit bagatelní mírou podpory. Dále měly být realizovány 3 zážitkové pobyty pro rodiny s dětmi, 13 seminářů a 24 kurzů pro osoby CS, což zmiňujeme již u dopadu č. 1, protože s tímto dopadem intervence také souvisí. K 30. 9. 2018 tak realizátor evidoval 130 podpořených osob (všechny osoby byly podpořeny pouze bagatelní mírou podpory), v době realizace evaluace se jednalo o 272 podpořených osob (z toho jich cca 50 dosáhlo nebagatelní míry podpory), realizovány byly 3 zážitkové pobyty a 37 vzdělávacích akcí. Z údajů je zřejmé, že **projektová kapacita byla maximalizována s ohledem na potřeby lokality.**

Problematickou pro zjišťování naplňování plánovaných výstupů SPSZ ve shora uvedených cílech je skutečnost, že podpora osob nebyla sledována odděleně z hlediska jednotlivých intervencí. V průběhu evaluace **se bohužel nepodařilo „rozklíčovat“, kolika osobám byly poskytnuty jednotlivé aktivity, neboť jak uváděli realizátoři „... se jedná ... o celkový komplex aktivit, v rámci požadovaných výstupů jsme nesledovali rozdělení do jednotlivých aktivit. Je sledována podpora u každé osoby, ale nesledujeme, o jaký druh podpory se jednalo. Každá podpořena osoba dostala takovou míru podpory, kterou žádala a která byla potřebná včetně jejího typu. Čerpání bylo velice proměnlivé a různorodé...“** (zdroj: realizátor projektu).

V rámci rozhovorů jsme položili realizátorům otázky: **Kolika klientům pomohl projekt vyřešit situaci spojenou s bydlením, s dluhy, vztahy v rodině? Kolika klientům byla poskytnuta psychologická podpora?** „Projekt nabízel aktivity, které se zaměřovaly na řešení všech uvedených obtížných situací. Všechny podpořené osoby dostaly dostatečnou míru podpory tak, aby se jejich situace zlepšila... S ohledem na velký počet podpořených osob, nejsme schopni kvantifikovat tento údaj. Nesledujeme odděleně.“ (zdroj: realizátor projektu). Nelze tak jednoznačně definovat kauzální závislost mezi jednotlivými částmi intervence a jejími dopady.

Jako významný moment realizátoři v průběhu rozhovoru uváděli, že díky projektu disponovali pracovníkem pro sepsání záležitostí klientů k soudu, dále že byli schopni poskytnout doprovody klientům na úřady a pomoci s komunikací na úřadech. **V tomto spatřovali realizátoři rychlejší a efektivnější pomoc rodině, řešení její situace. Struktura a množství zakázek** v organizaci realizátora se navyšovala zejména s **diseminací informace o fungování služeb** mezi klienty, kteří si navzájem o působení centra mezi sebou řekli: jednalo se o Probační a mediační službu, veřejnost byla informována o vzdělávacích aktivitách, o možnostech využívat sociální služby, např. Dům na půl cesty, Azylový dům, terapeutickou pomoc pro klienty. Dále byly realizovány zakázky vznesené ze strany OSPOD.

Dalším personálním posílením příslušných intervencí bylo také zapojení pedagogického pracovníka, který se zaměřoval na práci s rodinou mj. v oblasti významných pro zlepšení školního prospěchu dětí/žáků, a to z důvodu, že často se jedná o děti se SVP, které v ohrožených rodinách žijí. Jak uváděli realizátoři, „*Zlepšení školního prospěchu je odvislé i na uklidnění rodinné situace..*“, což dokládá potřebu systematické a komplexní práce s rodinnou situací jako celkem.

¹² Tj. podporou nad 40 hodin.

S působením pedagogického pracovníka byla rovněž **podpořena diagnostika školních problémů žáků**, neboť jak uváděli realizátoři, **rodiče často nepoznají náznaky ADHD**. Faktorem, který je pro pomoc takto znevýhodněným dětem limitující, jsou **dlouhé čekací doby v pedagogicko-psychologické poradně**.

Pro účast na **seminářích, které byly pořádány s různým tematickým zaměřením** pro rodiče i veřejnost, **se zaměřením např. na problematiku ADHD** - co to je, jak ADHD poznají, kde naleznou možnost diagnostikovat toto postižení, kontakty na odborníky. Navíc jedna škola realizátora oslovila, zda by mohli zajištění diagnostiky zprostředkovat. Těchto seminářů se mj. účastnil také speciální pedagog a v současnosti aktéři **zaznamenali poptávku také od mateřských škol v lokalitě**, které projevuji zájem o takto orientované semináře.

Zároveň realizátor poskytl informaci o současném vývoji svých intervencí v oblasti školského systému, které uvádíme pro ilustraci kontextu, v němž se podpora žáků odehrává: ve školním roce 2019/2020 je realizován doučovací klub, kde v tomto roce docházelo do doučování celkem 28 dětí. Celkem tři děti byly žáky 9. třídy. Všechny tři děti byly přijaté do dalšího studia. 2 chlapci jsou přijati na střední školy, 1 dívka na učiliště. Doučování jim pomohlo hlavně udržet si disciplínu a systém. Všem třem dětem se zlepšil známkový průměr. Ve školním roce 2019/2020 byli doučováni dva středoškoláci - dívka a chlapec. Dívka studuje střední zdravotnickou školu, má dobré známky, domácí úkoly plní bez problémů, má chuť jak do učení, tak do života. Do doučování přišla s menším sebevědomím, ovšem po pár měsících spolupráce jsme v tomto směru pozorovali zlepšení. Doučování chlapce proběhlo asi jen 3x, rodinná situace se zhoršila natolik, že byl chlapec umístěn do dětského domova. V průběhu školního roku 2019/2020 ukončilo doučování 6 dětí, jednalo se o tři dívky a tři chlapce. Důvodem ukončení nebylo zlepšení školního prospěchu, ale spíše pohodlnost na doučování docházet a upřednostnění jiných aktivit před školními povinnostmi. Samozřejmě, zde hraje roli i nedůslednost rodičů. Jen u jedné dívky bylo doučování přerušeno z důvodu zlepšení školního prospěchu a navázání lepších vztahů se spolužáky. Rodině bude v následujícím školním roce doučování nabídnuto.

Dále evaluátoři položili realizátorům otázku: **Rozpadu kolika rodin se podařilo zamezit?**, na kterou realizátoři reagovali, že se jedná o „...*těžko odvoditelný ukazatel, protože po ukončení spolupráce nevíme, co se rodinami děje. V rámci trvání projektu můžeme jen usuzovat, že naši službu AMT centrum (Asistenční, mediační a terapeutické centrum, poz. autora), která je zaměřená na řešení rozvodových a rozchodových situací, využilo minimální množství rodin z projektu CKPP. Neodhaduji si však říct, u kolika rodin se podařilo zamezit rozpadu.*“ Z výše uvedeného vyjádření realizátora tak lze usuzovat, že **intervence ve značném množství případů svůj účel splnila a přispěla ke stabilizaci životní situace širšího spektra osob z CS** (rodiny se nedostaly do situace, kdy by musely řešit už přímo rozvodovou/rozchodovou situaci).

Dále se evaluátoři snažili v rozhovorech s realizátory vysledovat „tvrdá“ data, tj. **Počet rodin, u kterých se díky službám podařilo zabránit odebrání dítěte?** „*Projekt není zaměřen pouze na rodiny, kde by mohlo být riziko odebrání dětí. V projektu jsou zapojeny všechny rodiny, které jsou v jakékoliv obtížné životní situaci či jsou obtížnou situací ohrožené. Nesledovali jsme tento údaj. V rámci spisů o klientech jsou vedeny podrobnější informace, ale s ohledem na velký počet podpořených osob není možné tento údaj kvantifikovat.*“ Evaluátoři položili také otázku: **Počet rodin, kterým byly děti díky poskytnuté službě po odebrání**

navráceny? S rodinami, kterým byly děti odebrány, pracuje registrovaná sociálně aktivizační služba EUROTOPIA.CZ, o.p.s. SPOLU (SAS) a z vyjádření realizátora vyplynulo, že **v období 2016 - 2019 se u 4 rodin vrátili děti z ústavního zařízení.**

Při hodnocení intervencí se tak evaluátoři setkávali s určitou **absencí provázanosti evidence mezi jednotlivými intervencemi** (na tyto limity upozorňujeme i v textu dále), která by však mohla významně přispět ke **komplexnějšímu a přesnějšímu řízení pomoci osobám z CS.** V tom by mohla spočívat také další role ASZ/externího mediátora, jehož prostřednictvím by lokalita byla podporována v nastavování a sledování komplexních kritérií v přesnějším a exaktnějším sledování než prostřednictvím indikátorů OPZ, což by mělo vyšší vypovídací schopnost pro další realizaci sociálně-politických opatření.

Zároveň jsme položili realizátorům dotaz, zda lze uvést kvalifikovaný odhad, u kolika osob se zvýšily rodičovské kompetence? „*S každým účastníkem se pracovalo ať přímo či nepřímo na zvyšování jeho rodičovských kompetencí. Některé podpořené osoby této podpory využily, některé nevyužily. Proto můžeme jen usuzovat, že se jednalo o valnou většinu, odhadem 80 – 90 % podpořených osob.*“

Dále evaluátory zajímala otázka **zvýšení informovanosti klientů, příp. změny v kompetencích účastníků** řešit svou situaci: Dle vyjádření realizátorů „*Klienti se lépe zorientovali ve svých právech a povinnostech a lépe se jim tak komunikovalo s různými institucemi, zaměstnavateli apod. Klienti se také zorientovali, kde si, co mohou vyřídit, dokázali si pak s dopomocí různé záležitosti vyřídit na soudech, ÚP, MěÚ, ČSSZ atd.*“

V rámci **psychologické a terapeutické podpory** se klientům dostalo možnosti řešit svou situaci i s ohledem na budoucnost. Díky práci sami na sobě byla u klientů snížena pravděpodobnost, že se do stejné situace dostanou opětovně. **S ohledem na to, že aktivity projektu byly dobrovolné, lze usuzovat, že klienti měli motivaci a dlouhodobá spolupráce s cca 50 osobami dokazuje, že se jejich motivace zvyšovala a životní situace se řešila** (zdroj: realizátor projektu).

V rámci SC 4.1.1.2 byl realizován také projekt Help-INu o.p.s., Rodinná asistence s dobou realizace 1. 2. 2017 – 31. 1. 2020. V rámci projektu bylo podpořeno 36 rodin (oproti původně plánovaným 18 rodinám) a v souvislosti s projektem **došlo ke zvýšení kapacity příslušných služeb o 1 úvazek sociálního pracovníka** (resp. 2 osoby na 0,5 úvazku).

Jak uváděli realizátoři projektu, jednalo se o projekt, který byl zpracován ve spolupráci s ASZ dodatečně až po přijetí SPSZ, a to s ohledem na volné disponibilní prostředky v rámci výzvy OPZ KPSVL. Realizátoři se snažili prostřednictvím SAS pro rodiny s dětmi v Bruntále stabilizovat situaci, posílit kompetence a vnitřní zdroje a minimalizovat ohrožení sociálním vyloučením cca 18 rodin z důvodů špatné ekonomické situace až chudoby a trvale konfliktního rodinného života s projevy násilí, dlouhodobé nezaměstnanosti, ztráty bydlení nebo ohrožení ztrátou bydlení případně závislostí některého člena rodiny na návykových látkách či hracích automatech. Byly uzavřeny smlouvy s 51 klienty (36 klientů obdrželo bagatelní podporu) a s každým klientem byl sestaven individuální plán obsahující cíl intervence a aktivity k jeho naplnění. Každé 4 měsíce se plán hodnotil, a buď došlo k naplnění a plán skončil nebo se v práci s klientem pokračovalo. Úspěšnost naplňování individuálního plánu byla hodnocena

v rámci 5 oblastí, a to bydlení, péče o domácnost, finanční situace, vztahy mezi širší rodinou, příprava dětí do školy. Za pozitivní prvek projektu realizátoři považovali **možnost pružně řídit realizaci aktivit**, neboť často se při práci s klienty otevírají nová témata, po tom, co dostanou pracovníci důvěru.

Jedna z klíčových aktivit projektu byla **zaměřena na zaměstnanost**, kdy zaměstnání chápeme jako jeden ze stěžejních atributů vedoucích ke stabilizaci životní situace klienta. Realizátoři zdůrazňovali, že je potřeba na daná opatření a jejich úspěšnost vždy nahlížet optikou dané doby – projekt začínal v době větší nezaměstnanosti – za významné pro klienty tak považovali, že mohli vybrat **5 klientů, které umístili na stáž**. Jako příklad úspěšné intervence uváděli případ mladé ženy, tzv. call girl, která tuto stáž absolvovala, postupně se jí podařilo sehnat byt, s využitím intervence následně prošla rozvodem, našla si nový partnerský vztah a využila pomoci s výchovnými problémy. Následně si sama našla novou práci.

Za významný moment realizátoři považovali **rozvoj spolupráce s relevantními subjekty**, tj. se základními školami (ZŠ), střediskem výchovné péče (SVP), azylovými domy (AD) a spolupráci označovali za kontinuální, přičemž jsou vzájemně obeznámeni o existenci dostupné pomoci CS ze strany těchto subjektů. Navíc se např. podařilo **zapojit i příslušný okresní soud** – nechali nafotit fotky v síni, místopředsdkyně soudu se zúčastnila i vernisáže, opatrovnícký soud několikrát doporučil před odebráním dítěte spolupráci se SAS. Jak uváděli realizátoři: *„Spolupráce fungovala i před PS a SPSZ, protože probíhalo komunitní plánování sociálních služeb...spíše se možná trochu zintenzivnila...“* Zároveň uváděli, že v současnosti byli osloveni např. Ligou o.p.s. s tím, zda jsou schopni zajistit klienty jejich SAS (Liga poskytovala službu spíše ambulantní, kdežto Help-IN o.p.s. má víc terénní) a převzali tak cca 2/3 klientů.

Za spolupráci, která probíhala tzv. „ve vlnách“ označili realizátoři spolupráci s OSPOD – když službu SAS nastavovali, *„...měli jsme to hodně navázané na OSPOD...“*, člena OSPOD měli jako člena týmu na vytváření individuálního plánu. Inspekce sociálních služeb však tuto praxi kritizovala, takže ji zrušili a spolupráce se následně dostala zpět do formálních kolejí - když OSPOD potřebuje, vyzve je a oni na vyzvání sepíší potřebnou dokumentaci - spolupráce tak probíhá standardně, kontinuálně. Projevuje se tak **existence systémových bariér, které nelze eliminovat ani inovativními a proaktivními přístupy na lokální úrovni**.

Zároveň byl realizátor schopen poskytnout informace o úspěšnosti dané intervence tak, jak ji ve svých záznamech sledoval u klientů ze SVL: **zlepšení ekonomické situace odhadoval u 44 osob, zlepšení bytové situace u 25 osob, zlepšení péče o domácnost u 19 osob**.

Na otázku, jaký spatřují posun v oblasti sociálního začleňování, v počtu sociálně vyloučených osob apod. v souvislosti s realizací projektu, realizátoři uváděli, že službu poskytují od roku 2007, přičemž *„...zaznamenali větší fluktuaci v posledních třech letech v těch lokalitách.... Je to individuální, někteří potřebují něco individuálně, my to vyřešíme a už nic nepotřebují nebo nechtějí... k někomu chodí, vidí vývoj, ale když zkoušeli přestat chodit, tak to šlo zase dolů... v rámci té fluktuace se stěhují, takže měli jsme je třeba v péči, odstěhovali se do Ostravy, pak se vrátili a zase chtěli být klienty...určitě se zlepšila i zaměstnanost...“*

Z hlediska udržitelnosti realizace preventivních aktivit v oblasti práce s rodinami a péče o ohrožené děti a mládež je významné, že aktivity CKPP v současnosti převzalo AMT centrum

jakožto registrovaná služba EUROTOPIA.CZ, o.p.s. a nadále pracují s rodinami v rozvodu, rozchodu, spolupracují přitom s OSPOD, se soudem a doprovázejí rodinu pro co nejmenší dopad problému. Tato činnost je již „**nadstavbou**“ **nad původní činností**, kdy AMT centrum nebylo zřízeno v souvislosti s projektem (aktivity projektu byly více zaměřeny na prevenci, aby se rodiny nedostaly právě do fáze, kdy potřebují intervenci AMT centra). V případě projektu Help-Inu o.p.s. Rodinná asistence je zajištěno pokračování aktivit prostřednictvím dotací MAS Hrubý Jeseník. I přes končící programové období je tak **udržitelnost zajištěna s využitím síťování aktérů**.

Jak je uvedeno v této kapitole shora, dopad „stabilizace životní situace CS“ dále vážeme také k realizaci opatření obsažených ve specifickém cíli 4.1.2.2 Zajištění programů pro osoby opouštějící zařízení pro výkon trestu odnětí svobody a osoby, které vykonávají trest odnětí svobody. Za stěžejní intervenci v této oblasti podpory lze považovat **projekt Slezské diakonie Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku I**¹³, registrační číslo CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0006106, s dobou realizace od 1. 9. 2017 – 31. 8. 2020. Projekt byl zaměřený na „...poskytování podpory osobám, které opouštějí výkon trestu a jejich rodinným příslušníkům a blízkým v období výkonu trestu a po jeho opuštění, s cílem překlenout propast po odchodu z věznice, a tím pomoci k aktivnímu sociálnímu začleňování a boji s chudobou“ (zdroj: webové stránky <https://www.slezskadiakonie.cz/projekty/projekt-komplexn%C3%AD-prevence-trestn%C3%A9-%C4%8Dinnosti-na-brunt%C3%A1lsku>).

Intervence byla naplánována s využitím **motivačně vzdělávacích programů ve věznicích, opatřeními na podporu rodinných a sociálních vazeb a podporou klientů prostřednictvím multidisciplinární spolupráce**.

V rámci projektu bylo plánováno vytvoření manuálu „Vystup z kruhu“, realizace 10 programů a 30 setkání s rodinnými příslušníky ve VTOS (20 osob mělo získat nebagatelní podporu /15 osob osoby VTOS a 5 osob z řad rodinných příslušníků, celkový počet podpořených osob byl stanoven na 55; tj. počet osob s nebagatelní podporou 20 - 15 osob z cílové skupiny VTOS, 5 osob z cílové skupiny rodinných příslušníků), realizace 5 multidisciplinárních týmů a 5 hodnocení procesů. Z evidence realizátorů bylo možné zjistit údaje o realizaci projektu k 31. 1. 2019 a k 29. 2. 2020.

Tabulka 4 Data o realizaci projektu Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku I k 31. 1. 2019

Monitorovaný indikátor	Celkem za projekt	Splněno k poslední ZoR 31.8.2018	Splněno k 31.1.2019
Celkový počet účastníků	20	0	3*
Kapacita podpořených služeb	10	10	10
Využívání podpořených služeb	55	26	36
Počet napsaných a zveřejněných analytických a strategických dokumentů	x	x	x

¹³ <https://www.slezskadiakonie.cz/projekty/projekt-komplexn%C3%AD-prevence-trestn%C3%A9-%C4%8Dinnosti-na-brunt%C3%A1lsku>

**Podpora nad 40 hodin naplněna u 3 osob z cílové skupiny VTOS osob*

(Zdroj: realizátor projektu)

Z aktualizovaných informací realizátora k 29. 2. 2020 vyplynulo, že podporu nad 40 hodin obdrželo dalších 18 osob (12 osob z VTOS, 6 osob z řad rodinných příslušníků, celkem bylo do projektu zapojeno 72 osob včetně 16 setkání s rodinnými příslušníky ve VTOS). **Někteří klienti začali spolupracovat během jejich výkonu trestu a volně přešli do podpory po VTOS.** Někteří klienti se zapojili až po ukončení výkonu trestu. Do konce roku 2019 bylo pracováno s 13 klienty po VTOS a s jejich 9 rodinami, k 29. 2. 2020 se již jednalo o 17 osob (zdroj: realizátor projektu). Vytvořený byl manuál „Vystup z kruhu“, který je klientům předáván při jejich první návštěvě. Z údajů realizátora dále vyplynulo, že k 31. 1. 2019 realizovali **7 motivačně-vzdělávacích programů ve věznicích, k době realizace evaluace byl nárůst o další 3 programy (celkem tedy 10 programů).** Vývoj počtu klientů služeb tak naznačuje významnou progresi.

V rámci realizace byl projekt **orientován podle indikovaných potřeb klientů**, tj. ve značném množství případů např. na **udržení bydlení rodinných příslušníků**, řešení pocitu osamocení, manipulace ze strany osob z VTOS, **udržení dětí, práce, řešení dluhů na výživném**, rodinné vztahy, **platby poškozeným, řešení sociálních dávek, závislosti, lékaře, doklady.** O kapacitní využívání tohoto projektu se také změnila **struktura a počet služeb organizace realizátora**, viz tabulka 3.

Za limitující faktor považovali realizátoři v rozhvorech **obtížnost práce s touto specificky náročnou cílovou skupinou**, kdy oslovených klientů byl vždy větší počet, než se kterými se následně systematicky pracovalo - jednalo se o ty, „...kteří něco chtěli, například i jednorázově.“ (zdroj: realizátor projektu). Přes snahy realizátorů nejsou po poskytnutí podpory se všemi klienty stále v kontaktu, protože je zcela běžným jevem, že klient opustí VTOS a už se neozve, neodpovídá na dopisy. V této souvislosti se ukazuje **potřeba kontinuální motivace klienta** jak ve fázi ve VTOS tak také po jeho ukončení jako naprosto zásadní.

Při zahájení hodnocení jsme proto nechali vlastní prostor také náhledu realizátorů na hodnocení úspěšnosti projektu: Jak lze podle vašeho názoru hodnotit úspěšnost programů? V čem ji spatřujete? „Úspěch, že tam lidé dobrovolně chodí, že je zaujmou, že se doptávají, že se nad informací zamyslí, zapojí se do interakcí...“ (zdroj: realizátor projektu).

Významným momentem z hlediska reflexe tohoto dopadu byl také **rozvoj spolupráce s relevantními subjekty při realizaci projektu a hodnocení potenciálu a využití této spolupráce.** Z rozhovorů s realizátory vyplynulo, že nejdůležitější interakce probíhají s věznicemi, kurátory, úřadem práce, ubytovacími zařízeními, azylovým domem. Zároveň se podařilo navázat spolupráci s jedním z lokálních zaměstnavatelů ohledně možnosti získání zaměstnání osob po výkonu trestu, ale příliš velkou úspěšnost realizátoři nezaznamenali při reálném umísťování osob po VTOS na konkrétní pracovní pozice. **Toto zjištění ukazuje na potřebu provázat lokálně pojatá opatření na úspěšně realizované záměry např. v oblasti sociálně inovačních projektů, kde jsou realizovány intervence s širším územním dopadem pro danou cílovou skupinu a se zapojením „silných hráčů“ z oblasti podnikatelského korporátního sektoru.**

Zároveň však realizátoři uváděli, že z hlediska počtu osob po VTOS, které našly zaměstnání, mají informace o 11ti osobách, které aspoň po nějakou dobu po VTOS byly zaměstnány. V současnosti však již o všech informací nemají (disponují informacemi o přibližně ½ klientů).

Přes takto fungující spolupráci realizátoři naznačovali větší potřebu pravidelného setkávání multidisciplinárních týmů (do doby evaluace proběhlo 5 případových setkání a 5 metodických setkání se spolupracujícími organizacemi). Snaha posílit tyto činnosti byla také důvodem, proč realizátoři žádali o změnu ve zprávě o realizaci, aby mohli případová setkání realizovat.

Dalším důležitým momentem, který se projevil v průběhu rozhovorů s realizátory, je skutečnost, že **spolupráce s věznicemi je hodně individualizovaná** – v některých případech se spolupráce daří, v jiných méně. Samy věznice však mají také ztíženou pozici obtížností komunikace s některými vězni, potýkají se se vzdáleností bydliště osoby ve VTOS a věznice, dlouhodobě nemohou najít vhodné pracovníky, zátěž představují neustálá výběrová řízení a zácviky. **Přes tyto jak subjektivní, tak objektivní překážky se spolupráce díky projektu prohloubila** a úspěšně lze hodnotit spolupráci např. s věznicemi v Rapoticích a Ralsku.

Pokud se **spolupráce s věznicemi** daří, pak je ze strany realizátorů **hodnocena jako velmi dobrá**, ve vzájemných interakcích dochází k vyjasňování dalších postupů, řešení a pozitivně byl hodnocen fakt, že pracovníci, kteří organizují práci s klienty, si „...i přes velkou zátěž si na ně udělají čas...“. **Přesto osobní angažovanost konkrétních pracovníků limituje další systémová bariéra, kterou realizátoři v průběhu rozhovorů naznačili a která rovněž souvisí s vysokou autonomií věznic. Na otázku: Kolika klientům byla poskytnuta psychoterapeutická podpora?** Jsme získali informaci, že „Psychoterapeutická podpora prozatím poskytnuta nebyla, projeví o ni zájem pouze klienti ve VTOS. Dle informací zařízení pro VTOS však není možné, aby odsouzení komunikovali s externím pracovníkem bez dohledu sociálního pracovníka. Sociální pracovnice nás také informovala o tom, že věznice mají k dispozici psychology z vlastních řad. Osoby po výkonu trestu a rodinní příslušníci podporu terapeuta zatím nevyužili...“. Tato skutečnost rovněž dokládá konstatování evaluátorů shora, že zřejmě **pokud není proces terapeutické či jiné podpory „nastartován“ již ve výkonu trestu, je pak obtížné jej po ukončení VTOS zahájit. Psychoterapeutická podpora ve VTOS a po VTOS tak není dostatečně provázána.** Dle vyjádření realizátora přitom osoby ve VTOS o tento kontakt stojí.

S ohledem na takto specifickou CS nás zajímala také průměrná délka podpory a frekvence setkání s klienty po opuštění VTOS. „Průměrně nyní nelze sdělit, rozdíly mezi klienty jsou veliké. Dalo by se asi říci, že spolupracující klient spolupracuje cca půl roku. V prvním měsíci se setkáváme každý týden minimálně jednou, poté se setkání rozvolňují dle aktuálních potřeb, nejčastěji 2x měsíčně. V posledních měsících spolupráce se vidíme většinou 1X za měsíc. Nespolupracující klient počká, až se vyřídí dávky a bydlení a poté již nepřijde. Nebo také chodí nárazově - jeden měsíc třeba 6x, dva měsíce nic, poté přijde krize a zase jeden měsíc spolupracuje...“. Projevuje se zde zřejmě vysoká specifická CS a potřeba značně individuálního přístupu.

Dále jsme se dotazovali na údaj: Kolika klientům pomohl projekt vyřešit situaci spojenou s bydlením, se vztahy v rodině? „Vztahy v rodině jsou také velmi častou záležitostí

u klientů, je velmi těžké jejich vyhodnocení z dlouhodobého hlediska. Krátce po opuštění výkonu trestu je část rodin, která dá klientovi šanci ihned a ten je poté bohužel zklame a musí začít opět sám za sebe. Část rodinných příslušníků osoby po výkonu trestu domů nepřijme a očekává, jak se klient zachová a postupně vztahy obnovují. Toto se týká nejčastěji rodičů či prarodičů. **Nejčastěji však spolupracujeme s partnerkami/družkami, které klienta v 90 % přijmout ihned zpět do společné domácnosti. Všichni naši klienti měli zajištěno bydlení po ukončení výkonu trestu, a to buďto v azylovém domě, domě na půl cesty či u své rodiny.** Zde můžeme konstatovat také propojení tohoto opatření na dopad č. 5 Zabránění prohloubení sociálního vyloučení, přestože se v případě těchto osob nejedná o „typické“ klienty bez přístřeší.

Ze 17 propuštěných klientů z VTOS či vazby měli realizátoři k dispozici informaci o **situaci spojenou s bydlením těchto klientů:**

- 3 klienti žijí ve společné domácnosti s družkou
- V rodině žije zpět celkem 5 klientů
- 1 klient je zpět ve VTOS, 1 klient je hledán pro další trestnou činnost (předpokládá se opětovné odsouzení)
- 2 klienti využívají pobytovou sociální službu
- 5 klientů bydlí samostatně v pronajatém bytě

Další dopady reflektujeme na základě rozhovorů s realizátory spíše v „měkké“ podobě, kdy jsme se snažili zachytit např. změnu motivace klientů: **Zaznamenali jste v průběhu projektu zvýšení motivace klientů řešit svou situaci, změny v jejich kompetencích řešit svou situaci?** „Bohužel **nezaznamenali jsme zvýšení motivace pro řešení své situace.** Jedná se o celkové nastavení každého jedince, zda chce podporu využít ke svému prospěchu či ji zneužít. Do projektu jsme vstupovali zejména kvůli našim zkušenostem z DPC, kdy se nám většina klientů opětovně navracela k trestné činnosti po propuštění z VTOS. **Díky navázání spolupráce ještě v průběhu VTOS se nám, z našeho pohledu, daří oddálit páchání trestné činnosti. Rozdíl vnímám také u klientů mladších (do 26 let) a klientů starších, kteří již byli ve výkonu trestu opakovaně, mají již srovnány své životní priority.**“

V průběhu dotazování bylo dále zjištěno, že v souvislosti s projektem realizátoři začali pracovat se zpětnou vazbou ze strany klientů projektu: v posledním půlroce dávají klientům k vyplnění zpětnovazebné dotazníky a totéž aplikují u spolupracujících organizací. V době evaluace realizátoři zpracovávali z tohoto hodnocení výstup, který měl mít obdobné parametry jako hodnocení kvality, konkrétně standardu č. 15 podle zákona č. 108/2008 Sb. o sociálních službách.

Udržitelnost projektu lze spatřovat jako perspektivní z hlediska **existence odborných struktur a zkušeností, které byly projektem posíleny a navázání spolupráce relevantních subjektů**, navíc jak uváděl žadatel, jeho záměrem v souvislosti s končícím projektem bylo potřebné „... si vytipovat aktivity, které nám nejlépe šly, asi zaměření na podporu rodin osob ve VTOS, jejich návštěv ve věznici a pak podpora po výkonu trestu...“. V době realizace evaluace realizátor hledal finanční možnosti, což se však v současnosti s končícím programovacím obdobím jeví jako velká překážka a významné omezení pro kontinuální pokračování těchto intervencí. Jedinou otevřenou možnost realizátoři spatřovali ve výzvě města Bruntálu, ale vyjadřovali pochybnost o reálnosti této perspektivy.

Hodnocení dopadu stabilizace životní situace CS vztahujeme také opatřením realizovaným v rámci SC 4.1.2.3, a to k **projektu realizátora EUROTOPIA.CZ, o.p.s. s názvem Projekt Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku II**, s dobou realizace od 1. 4. 2017 do 31. 3. 2020, reg. číslo CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0006107¹⁴ spolufinancovaným prostřednictvím výzvy č. 42 OPZ KPSVL. Cílem projektu je prevence trestné činnosti a aktivní začleňování osob, které se dopustily protiprávního jednání, anebo odcházejí z výkonu trestu odnětí svobody (VTOS). Cíl je realizován prostřednictvím **probačního programu pro mladé dospělé a resocializačního programu pro dospělé po VTOS a posílením multidisciplinární spolupráce a sociálních vazeb** osob na území města Bruntál. Zaměření projektu tak potenciálně může spolupůsobit také dopad č. 5 Zabránění dalšímu sociálnímu vyloučení osob z CS.

Pro zacílení projektu bylo významné, že realizátoři byli obeznámeni ze své předchozí činnosti s tím, že **se tyto lidé v lokalitě vyskytují a nebyla na ně zaměřena žádná jiná služba**. Záměrem projektu bylo vytvořit **zázemi proti opakování trestné činnosti**, velký význam byl kladený na terapeutické činnosti, které byly zvoleny pro doplnění komplexu plánovaných aktivit. Při koncipování projektu vycházeli realizátoři ze své zkušenosti, že „*lidí se hodně tím posouvají..., hlavně v rodičovských kompetencích, osobním růstu...*“. Projekt byl zaměřen na cílovou skupinu osob ve věku 16 let a výše a lze jej považovat za komplementární s projektem realizovaným Slezskou Diakonií, Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku I, viz shora. Mladí dospělí byli zapojeni do probačního programu, ve kterém byly podporovány jejich sociální dovednosti, které jim umožní řádně se zapojit do společnosti namísto opakujícího se kruhu recidiv a následných trestů. Dospělé osoby opouštějící výkon trestu byly zapojeny do resocializačního programu, v rámci něhož byly podpořeny v začlenění do běžné společnosti. Opět zde můžeme konstatovat **promyšleně koncipovanou prostupnost obou podpor**. Zároveň nastává propojení s dopadem č. 4 snižování výskytu rizikového chování a parciálně také s dopadem č. 1 snižování zadluženosti CS (součástí bylo i finanční poradenství pro klienty).

Aktivitami projektu byl probační program, který obsahoval skupinový výcvik, individuální práci a spolupráci s rodinou klienta a mohl být doplněn poradenstvím, důležitou součástí byl mentoring. Dále byl součástí projektu resocializační program, pomocí kterého měla být zajištěna cílená odborná práce osobám, které se dopustily protiprávního jednání a tento program jim měl pomoci se začleněním do běžného života, prevence a snižování rizik opakování protiprávního jednání. Program obsahoval individuální práci, podporu mentora (zajištění kontaktu se společenským prostředím, doprovod na úřady, k soudu, pomoc s hledáním zdrojů, nasměrování klienta k osobnímu rozvoji a ke schopnosti řešit své problémy) a spolupráci s rodinou klienta (ve spolupráci s pracovníky PMS mohla navazovat rodinná nebo párová terapie). Dále byla zařazena individuální terapie vedená terapeutem, kdy obsahem terapie měla být práce s vlastními postoji, sebereflexe, nácvik společensky přijatelných forem chování aj. Oba programy doplňovalo odborné poradenství, a to odborné sociálně právní poradenství zajišťované sociálními pracovníky (podpora klienta v orientaci a optimálním fungování v sociálním prostředí, ve využívání jeho zdrojů, poskytují poradenství při řešení potíží s bydlením, pracovním uplatněním, v orientaci v systému dostupných služeb státní sociální podpory),

¹⁴ <http://opava.eurotopia.cz/projekt-kptc-o-projektu.php>

právní poradenství (konzultace s právníkem ke zlepšení orientace v oblasti občansko-právní, v oblasti finanční včetně návrhu na insolvenční a bytové, v úpravě při rozvodu, rozchodu, či jiné krizové situaci v rodině a také v pracovně právních otázkách) a **psychologické poradenství** formou individuálních terapeutických konzultací a facilitovaných setkání, která vede psycholog (podporu a pomoc v situacích spojených se ztrátou/rozpadem vztahů, ztráta zaměstnání, ztráta bydlení), informace ke stabilizaci rodinných vztahů, podporu pro upevnění vazeb mezi rodiči, rodiči a dětmi a také v širší rodině.

V rámci projektu mělo získat 42 osob nebagatelní podporu, z toho 21 osob nebagatelní podporu v rámci probačního programu (mladí a mladiství dospělí) a 21 osob nebagatelní podporu v rámci cílové skupiny resocializačního programu (osoby po opuštění VTOS). Celkový počet podpořených účastníků v rámci bagatelní podpory (nižší než 40 hodin) byl nastaven na 30 osob z CS. Dle informací realizátorů bylo k 30. 9. 2018 podpořeno 33 osob celkem (8 osob v rámci probačního programu a v rámci resocializačního programu 25 osob). K tomuto datu nebyla u žádné podpořené osoby překročena hranice 40 hodin. Projekt končil k 31. 3. 2020 (tedy v době realizace evaluace) a z předběžného součtu realizátora bylo zřejmé, že se podařilo naplnit indikátory projektu, tzn., že osoby z CS byly podpořeny nebagatelní podporou v počtu 42 osob (21 osob v rámci probačního programu a 21 osob v rámci resocializačního programu) a 30 osob bylo podpořeno bagatelní mírou podpory.

Zároveň realizátoři upozorňovali, že „Projekt zahrnoval celý komplex aktivit a podpor, které mohli zapojení klienti využít. V rámci výstupů jsme nesledovali využití jednotlivých podpor.“ Z dokumentace však bylo možné prokázat, že **v rámci probačního programu**, který se zaměřoval na mladistvé a mladé dospělé, byla terapeutická podpora poskytnuta všem klientům, **tzn. 21 osobám. V rámci resocializačního programu dle evidencí vidíme, že terapeutické podpory využilo 15 osob.**

Za velmi významné pro dosažení pozitivních efektů opatření lze považovat skutečnost, **že aktivity projektu byly vždy po posouzení aktuální situace klienta zaměřeny nejdříve na řešení jeho nejvýznamnějších problémů** – dluhy, bydlení, terapeutická podpora – vztahy v rodině, u mladistvých zapojená rodina, pak individuální podpora, i skupinová terapeutická podpora, návyky, jak zvládat agresi, jak se chovat s vrstevníky.

Do vzájemné spolupráce byli v rámci obou programů zapojeni **kurátoři Městských úřadů a Probační a mediační služba Bruntál (PMS), výchovní poradci a metodici prevence základních a středních škol**, OSPOD Bruntál (vzhledem k tomu, že se jednalo i o mladistvé pod režimem kurátora, kteří ještě nejsou v režimu PMS). Za velmi dobře se vyvíjející - díky projektu - realizátoři označovali spolupráci s PMS, kterou „... to hlavně nastartovalo...“ a uváděli, že také ze strany PMS je odezva na vzájemnou spolupráci pozitivní. **Období, než se spolupráce s PMS zavedla a ustálila, označovali realizátoři jako problematické**, a to mj. s ohledem na složitost dané problematiky a tím i větší komplikovanost projektu. Za **problematická místa** považují realizátoři jednak skutečnost, že se osoby z VTOS za svou situaci stydí a dále že **neexistuje vazba na soudce**. Dle vyjádření realizátorů však v současnosti již sama PMS navrhuje, že by bylo vhodné **udělat setkání pracovníků zainteresovaných na práci s CS se soudci**. Za stagnující označovali realizátoři **spolupráci se školami**, přičemž záleží víceméně na individuálních přístupech škol, což **zřejmě**

naznačuje přesně zaměřenou výběrovost školského systému při volbě aktivit spojených s oblastí sociálního začleňování.

Dopad účasti v projektu na jeho klienty lze dovodit z vyjádření realizátorů na otázku: **Kolika klientům pomohl projekt vyřešit situaci spojenou s bydlením, s dluhy, vztahy v rodině?** „Z námi vedených spisů ke klientům vychází, že cca v 30 – 40 % se situace klienta viditelně zlepšila. Ve většině případů jde o klienty, kteří jsou motivováni a sami mají snahu se svou situací něco dělat.“

I v případě klientů tohoto projektu byli evaluátoři vedeni snahou zachytit „měkké“ dopady (samozřejmě s vědomím jejich omezené korelace s realizovanými opatřeními). Na dotaz: **Zaznamenali jste v průběhu projektu zvýšení motivace klientů řešit svou situaci, zvýšení informovanosti klientů, změny v kompetencích účastníků řešit svou situaci?** Realizátoři uvedli, že „Kvalifikovaný odhad nelze, můžeme jen konstatovat to, že všichni zapojení klienti museli prokázat motivaci se svou situací něco dělat, protože účast v projektu byla dobrovolná a ničím nepodmíněná. **Proto aktivní přístup a zapojení do projektu je prokázání velké motivace. Spolupráce byla dlouhodobá, což nasvědčuje tomu, že se motivace zvyšovala.**“

Z vyjádření realizátorů dále vyplynulo, že **udržitelnost projektů je v převážné míře závislá na jediné věci, a to jsou zdroje financování a s tím související personální a materiální kapacity.** V této souvislosti se ukazuje jako značně problematické, že v současnosti končí programovací období ESIF s ne zcela konkrétním výhledem do budoucna.¹⁵ To, že je ukončení projektů velký zásah do kapacit služeb, zdůrazňovali všichni realizátoři. Ti z nich, kteří nenaleznou relevantní formu financování, **nyní budou nuceni poskytovat služby v mnohem menším rozsahu a méně komplexní podobě.**

6.1.3 Dopad 3

Snížování výskytu rizikového chování u CS

Tento dopad byl predikován v souvislosti s realizací opatření v SC 4.1.1.3 Realizace komplexního programu prevence rizikového chování bruntálských dětí a mládeže, SC 4.1.1.4 Koordinace prevence a preventivní programy pro osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené, dále SC 4.1.2.1 Prevence kriminality a programy prevence pro osoby ohrožené závislostmi nebo závislé na návykových látkách (opatření Programy drogové prevence na území města Bruntál), SC 4.1.2.3 Zajištění programů sekundární prevence pro osoby ohrožené závislostmi nebo závislé na návykových látkách a SC 4.1.2.4 Zapojování osob ohrožených sociálním vyloučením nebo sociálně vyloučených do prevence a zajištění jejich komplexní podpory.

Převážná část plánovaných opatření v rámci SC 4.1.1.3 a 4.1.1.4 nebyla realizována, viz tabulka 1 a nedošlo tak ke zpracování analýzy výskytu rizikového chování pro žáky 9. tříd a 1. ročníků SŠ, analýza SURPS¹⁶ pro zjištění rizikových skupin, mapování výskytu, míry ohrožení

¹⁵ V době tvorby evaluace nebyly zřejmě prioritní osy a další atributy operačních programů na období 2022+, které byly v době evaluace koncipovány.

¹⁶ Analýza rizikových faktorů užívání návykových látek.

a potřeb školní mládeže ve vztahu k rizikovému chování. Taktéž nebyl realizován program zaměřený na prevenci rizikového chování a zdravého klima ve třídě, program „Úvod do problematiky“, metodický dokument popisující preventivní programy, programy selektivní a indikované primární prevence rizikového chování, setkání pro pedagogické týmy, metodika, práce s rodiči indikovaných dětí. Opatření zahrnuta v SC 4.1.1.3 byla částečně realizována prostřednictvím projektů EUROTOPIA.CZ, o.p.s. CKPP, Help-INu Rodinná asistence a dalšími intervencemi těchto aktérů a aktivitami OPEN HOUSE o.p.s., viz informace níže.

V rámci SC 4.1.1.4 byla plánována realizace Integračních motivačních programů pro osoby z CS s podporou 250 osob, a to prostřednictvím projektu z KPSVL OPZ. Projektová žádost byla ze strany města podána a schválena, **projekt však nebyl úspěšně realizován a musel být předčasně ukončen.** Důvodem tohoto předčasného ukončení byla skutečnost, že v rámci projektu měla být vytvořena 2 pracovní místa sociálních pracovníků, přičemž s ohledem na požadované kvalifikační předpoklady tyto zaměstnance po dobu 3 měsíců nebyl příjemce schopen zajistit (vzhledem k situaci na lokálním trhu práce) a projekt byl nucen ukončit. Toto zjištění dáváme rovněž do souvislosti s nestabilitou financování příslušných služeb, kdy **při „výkyvech“ mezi jednotlivými programovacími obdobími nejsou systematicky udržitelné odpovídající personální zdroje v lokalitě a následně tyto zdroje chybí.**

Není tak možné ani v dostatečné šíři zodpovědět otázky, které jsme pro hodnocení daného dopadu konstruovali: ***Došlo ke změně vývoje v oblasti záškoláctví? Došlo ke změně vývoje v předčasných odchodech ze vzdělávání (tzn. odchodům před ukončením povinné školní docházky? Došlo ke změně klimatu na školách? Jaká byla míra informovanosti o rizicích závislostí?***

Zaměřili jsme se tak na zodpovězení otázek, k nimž bylo možné najít aspoň parciální data: ***Kolik osob se zúčastnilo integračních programů? Jaký je vývoj odhadovaného počtu závislých? Jak se zvýšila motivace těchto osob řešit svoji situaci? Jaká byla frekvence testování na žloutenky a HIV a jaký byl vývoj výsledků testování?***

Zde vycházíme z širší praxe aktéra Help-IN o.p.s. jakožto provozovatele SAS, kdy uvádíme reflexi situace spojené s výskytem rizikového chování a jejího vývoje, kdy jsme pracovníkům v této souvislosti položili otázku: ***Jak se daří řešit problém rizikového chování dětí a mládeže v Bruntálu?*** „V rodinách využívajících pomoci SAS zaznamenali aktéři negativní fenomén záškoláctví, rodiče nevnímají pozitivní vliv vzdělávání...některé z dětí pak neukončí ani základní vzdělání...snažíme se motivovat rodiče...u Romů ze dne na den, ...ale při tom děti nejsou hloupé...“, mají i částečně doučování... z Vrbna se podařilo motivovat i romské žáky a vychodili i učňák - ta motivace je těžší...“ Dopady hodnotili aktéři pouze nepřímou optikou, a to v souvislosti se zajištěním zaměstnání pro rodiče: „... pokud rodiče pracují a mají nějaký příjem, vždy se situace zlepšuje, u 20 klientů se podařilo zajistit zaměstnání...“ Realizátor indikoval tuto situaci ze skutečnosti, že „...sociální pracovníci si přehazují směny na odpoledne...“, podle toho pak vnímají, že mají víc práce..., zároveň však upozorňoval na možný výskyt práce tzv. „na černo“. Za významný moment eliminace rizikového chování dětí a mládeže považovali aktéři **možnost matek – samoživitelek pracovat na částečné úvazky, což je možnost v ČR stále nedostatečně využívána** a v případě výskytu záškoláctví navázat tento negativní jev na dávky hmotné nouze, tj. „...když děti nechodí do školy, sáhne se jim na objem dávek...“.

Ve SC 4.1.2.1. Prevence kriminality a programy prevence pro osoby ohrožené závislostmi nebo závislé na návykových látkách, jehož obsah byl věnován převážně vytvoření a působení APK v lokalitách, bylo zařazeno také opatření Programy drogové prevence na území města Bruntál. V rámci opatření souvisejících se zajištěním pořádku v lokalitě byly plánovány také **akce testování HIV a žloutenky A, B, C**. Z rozhovoru s pracovníci města odpovědnou za toto testování, vyplynulo, že je v pravidelných intervalech (4x ročně) realizováno testování na všechny tři typy žloutenky. Testování na HIV prováděno není, a to s ohledem na finanční náročnost tohoto testování a podmínky hygieniků (složitost vyřízení tohoto testování). O **širší nastavené intervence** svědčí skutečnost, která mj. vyplynula z rozhovorů s realizátorkou, že testování je pravidelně propagováno a je primárně určeno pro klienty, kteří jsou závislí na návykových látkách, zúčastnit se však může defacto kdokoliv, testování je anonymní. V případě pozitivního výsledku je klientovi nabídnuto kontrolní testování (kde je diagnóza definitivně potvrzena) a klientovi je nabídnuta možnost (která je však dobrovolná) situaci dále řešit prostřednictvím sociálního pracovníka a dalších návazných služeb. Aktivita je financována městem a při této činnosti spolupracují s OPEN HOUSE o.p.s. a DPC Timotei (Slezská diakonie).

Vývoj testování a zachycených výsledků dokládá tabulka 5, z níž je zřejmé, že se nejedná na daném území o masivní problém (výskyt pozitivně testovaných a následně potvrzených klientů je nízký), **testováním je však situace explicitně podchycena, což v současných podmínkách výskytu epidemiologických situací považujeme za významné.**

Tabulka 5 Výsledky testování žloutenky typu A, B a C v letech 2015 - 2019

rok	počet klientů	pozitivní	pozitivní z potvrzení
2015	32	2	1
2016	28	2	0
2017	11	2	0
2018	13	0	0
2019	9	0	0

Zdroj: MěÚ Bruntál

V rámci SC 4.1.2.3 Zajištění programů sekundární prevence pro osoby ohrožené závislostmi nebo závislé na návykových látkách bylo plánováno rozšíření služeb poradny pro závislosti, vydání sborníku příběhů dobré praxe, poskytování poradenství pro závislé nebo ohrožené závislostmi a konference a přednášky v oblasti práce s patologickými jevy s plánovaným financováním z OPZ KPSVL.

Dle sdělení aktéra OPEN HOUSE o.p.s., poskytovatele služeb drogové prevence „Z analýz vyplývá, že město Bruntál není v otázce nejčastěji zneužívaných drog v celorepublikovém srovnání výjimkou. Mezi nejčastěji zneužívané drogy patří marihuana a metamfetamin (zvaný též pervitin).“ Významnou intervencí v této oblasti je fungování

adiktologické poradny ve spolupráci s Krystal Hepl v Krnově. Poradna poskytuje služby lidem z okresu Bruntál, kteří mají projevy návykového chování a jejich blízkým, kteří se v této souvislosti ocitli v tíživé životní situaci (psychické, zdravotní, sociální, finanční). Do cílové skupiny spadají lidé s projevy návykového chování s rozdílnou motivací ke změně dosavadního životního stylu a motivací k léčbě či s různými fázemi, typy závislosti. Služba je poskytována mužům i ženám bez ohledu na jejich věk, původ, etnickou příslušnost, mateřský jazyk, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti.

Zároveň OPEN HOUSE o.p.s., realizoval projekt Služby drogové prevence v Bruntále, reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042/0005683, v jehož rámci rozšířil své služby o úvazek 1,4 a o škálování. Pracovníci poskytovatele se snažili sestavit individuální plány na základě škálování. Dle informací realizátora se u jednoho klienta se podařilo postupným škálováním dojít až ke stupni 6. Dosažení stupně 6 znamená, že chce svůj problém (závislost) řešit. V minulém období byl ve stupni 2, tzn. že nechtěl mluvit o svém problému. Došlo k prohloubení vzájemné důvěry a spolupráce a následnému předání klienta do adiktologické ambulance. V této ambulanci řeší nejen svou závislost, ale hlavně její příčinu a spouštěče, a to s odborným pracovníkem (psycholog, adiktolog). Škálování bylo využito u 12 klientů, z toho u 10 mužů a 2 žen.

Celkově služby OPEN HOUSE o.p.s. v daném období využilo 421 klientů. Jednalo se zejména o výměnu injekčního materiálu, dále klienti dostávali vitamíny na podporu oslabené imunity, byly jim poskytovány doprovody na úřady (např. ÚP), dluhové poradenství, doprovod k lékaři apod. Pracovníci realizátora pomáhali klientům sepsávat různé odvolání k soudu, převážně za neplacení výživného. Klienti také využili možnost se nechat anonymně otestovat na hepatitidu B a C, které organizuje a financuje město Bruntál.

Služby poskytovatele převážně využívají klienti, kteří jsou dlouhodobými uživateli. **U některých klientů (cca 10), se podařilo snížit množství aplikované drogy na polovinu.** Za období 2014 – 2018 bylo 5 klientů odkázáno do adiktologické poradny. **Několika klientům (35), se podařilo získat lepší bydlení a uplatnit se na trhu práce.** Na druhé straně eviduje poskytovatel i velkou část klientů, kteří jsou s tímto životním stylem ztotožnění. Vyhovuje jim, nemají potřebu na tomto způsobu života nic měnit. Spolupracují se službou v programu Harm Reduction.

Jako problém vnímal poskytovatel časté personální změny ve své organizaci, a to „...z důvodů psychické náročnosti, kterou si potencionální uchazeči o tuto práci mnohdy ani neuvědomí. Vysoká fluktuace má negativní vliv jak na naši službu, tak na stávající klienty.“ (zdroj: OPEN HOUSE o.p.s.). Zlepšení tohoto stavu, stabilizaci stávajících zaměstnanců a udržení stávající kvality služeb považuje poskytovatel za svou výzvu do budoucna.

Z vyjádření ostatních aktérů vyplývá, že se OPEN HOUSE o.p.s. **podílela na široké škále akcí** a služeb realizovaných APK, NNO, městem, na spolupráci s APK v protidrogové oblasti při vyhledávání injekčního materiálu a jeho likvidaci, vzdělávání APK, což **přispělo ke komplexnosti opatření.** Ve spolupráci s městem byly realizovány konference a přednášky v oblasti práce s patologickými jevy, kde realizátoři z města uváděli pozitivní zkušenost s aplikací metody Mungo. **Část těchto aktivit souvisí také s dopadem č. 4 zajištění pořádku v lokalitách a blíže je konkretizujeme v rámci analýzy tohoto dopadu.**

Ve snaze aspoň částečně **objektivizovat vývoj situace v oblasti sociálně-patologických jevů v Bruntále** uvádíme statistické údaje, které stav ilustrují (přestože je nelze jednoznačně stavět do příčinné souvislosti s realizovanými opatřeními), a to vývoj odhadovaného počtu závislých v Bruntále v letech 2014 – 2018.

Tabulka 6 Vývoj počtu závislých osob v Bruntále

Rok	Počet osob
2014	84
2015	64
2016	95
2017	81
2018	97

Zdroj: OPEN HOUSE o.p.s.

Jak uváděl OPEN HOUSE o.p.s., v daném období se situace v oblasti zneužívání zmiňovaných omamných a psychotropních látek ve městě Bruntále nezměnila. Převládá pervitin, který klienti užívají nitrožilně a marihuana, kterou kouří. Z údajů v tabulce 6 je pak zřejmé, že ve druhé polovině sledovaného období došlo k úbytku uživatelů. Důvody této změny realizátoři ale spíše připisovali tomu, že některé osoby z CS změnily bydliště díky pracovním nabídkám ve větších městech a dále několik klientů nastoupilo do výkonu trestu.

6.1.4 Dopad 4

Zajištění pořádku v sociálně vyloučených lokalitách i mimo ně

Dopad evaluátoři indikovali prostřednictvím realizace opatření v SC 4.1.2.1 Prevence kriminality a programy prevence pro osoby ohrožené závislostmi nebo závislé na návykových látkách, kdy stěžejními opatřeními v tomto cíli bylo v rámci projektu KPSVL OPZ, z výzvy č. 42, reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_042.0002728 vytvoření týmu Asistentů prevence kriminality (APK) a koordinátora tohoto týmu, vedení každoroční statistiky bezpečnosti, trestných činů atd., vzdělávání a supervize týmu asistentů prevence kriminality.

V souvislosti s hodnocením tohoto dopadu jsme si kladli otázky: ***Jaká byla reflexe vývoje situace v oblasti zajištění pořádku v SVL od APK, MP, PČR, obyvatel SVL i „neSVL“? Jaké další dopady lze v souvislosti s APK konstatovat? Jaká je udržitelnost fungování APK? Kterí aktéři se ukázali pro realizaci opatření jako klíčoví a jak spolupráce fungovala? Došlo ke změně pocitu bezpečí obyvatel?***

V rámci rozhovorů s realizátory bylo zjištěno, že **tým APK byl v rámci projektu vytvořen, jeho členy bylo 10 APK a 1 koordinátor**, který zajišťoval organizaci týmu. Tento projekt však byl předčasně ukončen (v březnu 2019 oproti původně plánovanému květnu 2019), protože nastala situace, že v projektu s ohledem na růst minimální mzdy již chyběly finanční prostředky. Nicméně v době realizace projektu i po jeho skončení byla takto **posílena**

kapacita pro řešení problémů v oblasti udržení pořádku v SVL. V rámci projektu byly vytvořeny 3 strategické dokumenty – **manuál, sborník dobrých praxí a mapa sociálních a zdravotních služeb, které byly distribuovány občanům Bruntálu.**

Jako pozitivní moment realizátoři uváděli, že projekt bylo možné uchopit s určitou variabilitou, a proto **byla snaha projekt „postavit do široka...“, tj. využít dostatečně poskytnuté dotační možnosti. Navíc v průběhu realizace byla nad původně plánované aktivity ještě učiněna „nadstavba“** v podobě akcí např. s Ligou o.p.s., tzv. dny bezpečnosti a Mikuláš pro děti v lokalitě, vyhotovena byla mapa bezpečí Bruntál, sborník dobrých praxí.

Za významný prvek pro zajištění pořádku v lokalitě lze považovat nastavenou spolupráci s Městskou policií a s Policií ČR – dle vyjádření realizátorů mají **APK přehled o situaci v SVL, což je využitelné např. z hlediska doručování písemností, dále se APK účastní jako osoby nezúčastněné pro výsledky a rekonstrukce trestných činů a přestupků.** Realizátoři vyslovili názor, že tímto způsobem **je částečně eliminován problém zvýšené migrace z jiných lokalit a v rámci města, což lze považovat pro za zajištění a udržení pořádku za přínosné.**

Realizátoři zároveň konstatovali, že např. s OSPOD se nepodařilo navázat spolupráci v oblasti řešení problému záškoláctví ani se školami (6 ZŠ a 3 SŠ). Realizátoři plánovali např. pořádání besed, ale přihlásily se jen 2 školy a celkem tak proběhlo asi 5 besed ze strany APK. Následně si OPEN HOUSE o.p.s. zřídila akreditaci a v současnosti realizuje besedy pro seznámení žáků s tím, co dělají APK. Popisovaná situace zřejmě souvisí se zaměřením škol na konkrétní témata v rámci prevence, jak jsme naznačili již výše. **Pozitivně však realizátoři hodnotili spolupráci s OPEN HOUSE o.p.s., a to v protidrogové oblasti při vyhledávání injekčního materiálu a jeho likvidaci, dále taktéž spolupráci s Ligou o.p.s., která provozovala SAS v lokalitě a NZDM a společně spolupracovali na preventivních aktivitách, při organizaci sportovních her pro děti, komunikačních dnech a dnech bezpečnosti, úklidu lokality. Další vzájemné interakce probíhají s dětskými lékaři při zachytu parazitů.** Spolupráci s Help-INem o.p.s. a EUROTOPIA.CZ, o.p.s. mají také v oblasti prevence.

Dopady spatřujeme nejen v oblasti udržení pořádku v obou lokalitách – Západní i Jižní, ale také do situace samotných APK (osob z CS). V projektu bylo podpořeno celkem 15 osob, tzn., že některé osoby jenom „prošly“ projektem, byly zaměstnány krátce, v případě 10ti osob se však jednalo o **trvalé zaměstnání.** Jedná se převážně o ženy, což souvisí s podmínkami odměňování na těchto pozicích („kousek“ nad minimální mzdou) a dalšími podmínkami, zejména s komplikovanou pracovní dobou – ze strany města byl zájem zajišťovat zejména odpolední směny, což pro ženy, které mají vesměs děti, nebylo reálné. Přesto, že tato záležitost byla průběžně řešena v rámci supervizí, zůstává zde otevřený prostor pro další opatření na poli **sladování pracovního a rodinného života, což se v podmínkách ČR stále projevuje jako přetrvávající systémový problém.** Dalším významným momentem pro samotné APK bylo **vzdělávání,** které jim bylo v rámci projektu poskytnuto, a to ve formě vstupního a následně průběžného vzdělávání. Obsah vzdělávání byl poměrně náročně nastaven: protiprávní jednání a reakce na něj, terénní práce a navázání spolupráce, informace o drogové problematice v Bruntále, o jejím vývoji, rizikových lokalitách a hlavě o sběru a likvidaci injekčního materiálu. Část vzdělávání poskytoval OPEN HOUSE o. p. s., dále dopravní policie – strážce přechodu, kurzy první pomoci, efektivní komunikace, základy taktiky

sebeobranu, sebedůvěru, rizikové situace a chování, rétorické dovednosti, profesní růst, hledání nové pracovní pozice). Poskytována byla také supervize pro APK.

Zároveň realizátoři poskytli informaci, že **všichni pracovníci APK, i ti, co ukončili účast v projektu předčasně, tak byli ke konci projektu zaměstnáni u jiných zaměstnavatelů. Při hodnocení tohoto dopadu na CS je samozřejmě potřebné vzít v potaz, že se jednalo o tu více motivovanou část CS, ale zároveň je zřejmé, že posun v oblasti kompetencí pro získání místa na volném pracovním trhu lze přisuzovat částečně také tomu, že tyto osoby nabyly zkušenosti s absolvováním výběrových řízení na pracovní pozice, dále s testováním, psaním motivačních dopisů atd.**

Realizátoři v průběhu rozhovorů naznačili také **bariéry**, které při realizaci projektu řešili: zpočátku nebyly vytvořeny podmínky pro činnost APK zejména z hlediska materiálního zázemí. Zároveň konstatovali, že **veřejnost „...to pobírá těžce, ... že 6 asistentů z 10 byli Romové..“**. Určité diskrepance se objevily také ve vnímání potřeby APK ze strany radních města, přestože vedení města o fungování APK stálo. Dále však přetrvává ne zcela stabilní **vůle investovat do APK z obecního rozpočtu. Bariéry však existují také na straně romských komunit**, o čemž svědčí skutečnost, že pracovníci AK měli vazby na SVL, ale žádný z nich nebyl přímo ze SVL – toto by dle vyjádření realizátorů *„...ani nešlo, přesto s tím měli problémy...“*. Shora uvedený způsob však lze vnímat jako možnost **přímého zapojení a významnějšího podílu na organizaci života v lokalitě ze strany romských občanů.**

Na otázku související s udržitelností projektu realizátoři odpověděli, že již od 1. 4. 2019 realizují návazný projekt, s dobou trvání 2 let. V současnosti pozici APK vykonává 6 asistentů, přičemž **jsou to převážně ti, kteří byli zaměstnáni v původním projektu** (5 osob „přešlo“ z původního projektu, musely však znovu projít výběrovým řízením, 1 pracovnice je nová a v současnosti proběhl nábor na 1 místo prostřednictvím ÚP v rámci výkonu veřejně prospěšných prací, tzv. VPP – jedná se o osobu, která byla v předchozím projektu také zaměstnána a uvažuje se o obsazení ještě dalšího místa). V tomto návazném projektu již není pozice koordinátora, ale pouze mentora a tuto pozici v současnosti vykonává ředitel Městské policie, mj. s ohledem na podmínku, že se musí jednat o strážníka. Z pohledu evaluace se tak daří promyšleně a postupnými kroky **budovat kapacity APK.**

Význam výkonu činnosti APK dokládá tabulka 7, z níž je zřejmé, jaké druhy přestupků a v jaké kvantifikaci byly postupně řešeny. Další statistické materiály (přehled trestných činů atd.), na které jsme se dotazovali a které by mohly ilustrovat posun v dané oblasti, však byly v období zpracování evaluace nedostupné. **Doložená statistika APK z roku 2019** (delší časový horizont se nepodařilo zajistit) vypovídá o kolísavém počtu nápadu činnosti v souvislosti s veřejným pořádkem, které APK řeší, zároveň však ukazuje zátěž výskytu rizikových jevů daného území. Hodnotíme to jako významné aspekty, které postupně k zajištění pořádku v lokalitě i ke změně ve vnímání APK ze strany veřejnosti vedou. Na otázku v dotazníkovém šetření (viz informace níže) mezi obyvateli Bruntálu: **„Důvěřujete asistentům prevence kriminality ve městě?“** Převažovaly odpovědi **„Velmi důvěřuji/Spíše důvěřuji“**.

Tabulka 7 Statistika řešených situací APK za rok 2019 v Bruntále

Měsíc	VP	Občanské soužití	Majetek	Komunikační závady	Návykové látky	Psi	Poskytování informací	Doprava	Jiné	Celkem
Duben	33	10	0	0	15	6	6	15	0	85
Květen	61	2	0	9	36	5	17	2	0	132
Červen	61	15	0	6	27	22	12	0	1	144
Červenec	43	19	0	10	57	26	21	0	0	176
Srpen	67	61	0	15	79	33	32	0	1	288
Září	30	6	0	13	30	13	22	1	0	115
Říjen	33	14	1	10	59	19	16	1	1	154
Listopad	15	6	0	7	19	7	13	1	0	68
Prosinec	37	1	0	2	10	3	8	0	0	61
Počet řešených situací celkem:										1223

Zdroj: Město Bruntál, projekt APK

Při koncipování evaluace jsme předpokládali také určitý dopad činnosti APK do pocitu bezpečí občanů. Realizátoři projektu v této souvislosti poskytli informace o dotazníkovém šetření, které v rámci projektu mezi občany 2x probíhalo (v r. 2017). Aktuálnější informace o vývoji pocitu bezpečí občanů se evaluátorům nepodařilo získat a ani na základě toho konstruovat např. vývoj tohoto ukazatele. Sběr dat v rámci dotazníkového šetření probíhal během propagačních aktivit APK (Veletrh sociálních služeb, akce „Vstupte prosím“, akce „Den Romů“, atd.). Za pozitivní výsledek lze považovat, že převážná část respondentů na otázky: „Cítíte se ve městě Bruntál bezpečně?“ a „Řekl/a byste, že okolí Vašeho bydliště je v časovém rozmezí od 7.00 do 22.00 pro váš život a život Vaší rodiny bezpečné?“ odpověděla „Ano/Spíše ano“. Také na otázku: „Domníváte se, že je město Bruntál bezpečnější než města jiná?“ byla zaznamenána drtivá část odpovědí „Určitě bezpečnější/Spíše bezpečnější“. O vhodnosti dislokace APK na problematická místa pak svědčí odpověď na otázku: „Jste spokojeni s výskytem asistentů prevence kriminality v místě Vašeho bydliště?“ s převažujícími odpověďmi „Spíše spokojen/Naprosto spokojen“.

6.1.5 Dopad 5

Zabránění prohloubení sociálního vyloučení osob bez přístřeší nebo žijících v nevhovujících podmínkách

Uvedený dopad evaluátoři predikovali v souvislosti s realizací opatření v SC 4.1.2.4 Zapojování osob ohrožených sociálním vyloučením nebo sociálně vyloučených do prevence a zajištění jejich komplexní podpory. V rámci tohoto cíle byla plánována realizace opatření ke **zvýšení informovanosti osob z CS** o rizikovém chování a jeho dopadu (v tomto bodu nastává prostupnost s dopadem č. 3 snížení výskytu rizikového chování), realizace preventivně informačních programů (tzv. PIP) a vytvoření jejich metodiky, a zejména zajištění **fungování Veřejné koupelny a Šatníku pro osoby bez přístřeší a realizace depistáží s osobami** bez přístřeší. Zvýšení informovanosti prostřednictvím individuálních a skupinových aktivit bylo lokálními aktéry vnímáno jako jeden z nástrojů sociálního začleňování osob, které přišly o bydlení, přestože problematika bezdomovectví je na území města Bruntál řešena formou

azylového ubytování a návazných služeb. Tato opatření považujeme za intervence směřující k sanaci nejakutnějších každodenních problémů cílové skupiny. Jak uváděli sami aktéři „*Cílem všech činností je zmírnění negativního dopadu a zabránění prohloubení sociálního vyloučení osob bez přístřeší nebo žijících v nevyhovujících podmínkách.*“ Hodnocení prováděli evaluátoři i s vědomím, že částečně se jedná o opatření, která by měla přispívat rovněž ke stabilizaci životní situace osob z CS a že se tyto dva dopady také do jisté míry překrývají.

V souvislosti s hodnocením tohoto dopadu jsme si kladli otázky: ***Zda, příp. jak se změnil počet osob bez přístřeší nebo žijících v nevyhovujících podmínkách? Kolik osob si udrželo stávající nebo kolik osob získalo vlastní bydlení? Došlo ke změně v motivaci CS řešit svou situaci? Jaký byl vývoj počtu osob využívajících Veřejnou koupelnu a Šatník?***

Služby Veřejná koupelna pro osoby bez přístřeší a Šatník pro osoby v krizi poskytuje v Bruntále Slezská diakonie, která ve městě provozuje sociální služby v oblasti bydlení a pro osoby bez domova, konkrétně azylový dům pro muže BETHEL, azylový dům pro ženy CHANA, dům na půl cesty TIMOTEL a dále návazné služby. Na řešení bytové problematiky se rovněž aktivně podílí oddělení sociálních služeb odboru sociálních věcí MěÚ Bruntál ve spolupráci s Hospodářskou správou města Bruntál (HSMB). **Těmito přístupnými způsoby je možné pracovat s klienty po delší dobu, což převážně zaručuje také větší efektivitu této práce.** Absence sociálního bydlení v Bruntále souvisí s předchozí nevyjasněností příslušné koncepce ze strany státu, což bylo mj. důvodem, „...proč město Bruntál odstoupilo od záměru realizovat projekt 10 sociálních bytů, které mělo město v plánu využít pro rodiny ohrožené ztrátou bydlení tak, aby nemusely využít krizového bydlení“ (SPSZ 2015 – 2018).

Slezská diakonie zřídila služby Veřejná koupelna pro osoby bez přístřeší a Šatník pro osoby v krizové situaci již v roce 2013, obě služby se postupně velmi osvědčily. V rámci práce s danou CS však opakovaně vyvstávala skutečnost, že financování těchto služeb je každoročně nejasné, což přetrvává dosud. V období let 2015 – 2018 pokračovala realizace aktivity **Veřejná koupelna**, jejímž cílem je poskytnutí možnosti udržení základních hygienických návyků lidem žijícím v provizorních podmínkách (včetně možnosti vyprání prádla). Dalším záměrem realizátorů bylo informovat o tomto zařízení odbornou veřejnost, zprostředkovat informaci o zařízení potenciálním uživatelům a zároveň jim nabídnout možnost ubytování v AD a DPC. Dále bylo pokračováno v provozování **Šatníku** pro potřebné: jedná se o poskytnutí ošacení či obutí, získané z darů místních občanů lidem ve finanční tísní, kteří nemají finanční prostředky na to, aby si je sami zakoupili. Cílem bylo zajištění základních lidských potřeb osob z CS a tím zmírnění negativního dopadu jejich finanční tísně. Veřejnou koupelnu a Šatník realizuje AD Bethel, taktéž **návaznou podporu v terénu**. V současnosti jsou šatníky zřízeny na několika místech v Bruntále, jeden funguje např. ve Slezské diakonii, dále pak šatníky provozují také Help-IN o.p.s. a EUROTOPIA.CZ, o.p.s. (tam se ale jedná spíše o šatník pro děti).

Dalšími aktivitami ze strany města a Slezské diakonie bylo zajištění balíčků z potravinové banky (Slezská diakonie), organizace a financování Veletrhu sociálních služeb, v jehož rámci proběhla potravinová sbírka (město).. **Integrovaným postupem aktérů tak docházelo k vytváření dalších přidaných hodnot nad plánovaná opatření.** Oproti konstatování uvedenému v SPSZ 2015 – 2018, že „Momentálně není kapacita poskytované návazné služby dostatečná...“, v rámci realizovaných opatření tak **byla posílena.**

V hodnoceném období také docházelo k **posilování informovanosti odborné veřejnosti o provozu služeb pro osoby z CS** tím, že město vydává 1x měsíčně články, na kterých participují kurátoři, sociální pracovníci, terénní pracovníci, komunitní pracovníci, opatrovníci. Efekty těchto činností je však dle názorů realizátorů velmi těžké exaktně zachytit, k čemuž se přiklání i evaluátoři.

Depistážní činnost je realizována v rámci výkonu sociální práce ze strany města (sociálními pracovníky města), kdy se jedná o terénní práci s osobami bez přístřeší nebo žijícími v nevyhovujících podmínkách a jejímž cílem je rovněž mj. snížení počtu osob žijících bezprostředně na ulici či v nevyhovujících podmínkách prostřednictvím posílení jejich informovanosti o možnostech ubytování v AD nebo DPC. Obsahem terénního programu bylo individuální poradenství pro CS, roznos zdravotnického materiálu, 2x v týdnu poskytnutí polévky, podpora a předání informací o možnostech řešení tíživé životní situace a možností využití služeb Veřejné koupelny a Šatníku pro osoby bez přístřeší. **Záměrem realizátora je do této činnosti zapojit i dvě osoby z CS**, které by se podílely přímo na realizaci, v současnosti tuto činnost vykonává pracovnice města v rámci výkonu práce sociálního pracovníka.

Realizátoři při nastavování parametrů svých intervencí vycházeli ze zjištění uvedeného „Vzhledem k tomu, že se momentálně na území města Bruntál pohybuje přibližně 60 osob (40 % z tohoto počtu se pohybuje ve vyloučené lokalitě) zcela bez přístřeší, tak zde citelně chybí služba denního centra a noclehárny.“ (SPSZ 2015 – 2018). Určitý pozitivní vývoj i přes přetrvávající absenci denního centra a noclehárny lze dovodit vzhledem k údajům uváděným v SPSZ 2018 – 2020, a to „...momentálně na území města Bruntál pohybuje přibližně 40 osob (40% z tohoto počtu se pohybuje ve vyloučené lokalitě) zcela bez přístřeší...“ a lze tak konstatovat, že **komplex shora uvedených opatření vedl ke zlepšení situace**.

Za negativní skutečnost označili pracovníci města to, že před 3 lety došlo ke zrušení zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a dosud se nepodařilo jeho fungování obnovit.

Z hlediska vývoje počtu osob bez přístřeší nebo žijících v nevyhovujících podmínkách v daném období aktéři z města uváděli, že žádný trend nelze vysledovat, počet těchto osob je stále stejný, což je mj. způsobeno také zdravotním stavem a úmrtími osob bez domova (často se jedná o osoby nevyužívajících lékařskou péči, pokud se nejedná o akutní stav) a naopak mírnými přírůstky do počtu osob bez přístřeší.

Taktéž počet osob, které v daném období získaly nebo si udržely vlastní bydlení, nelze jednoznačně určit a vázat tato opatření k realizaci SPSZ. Jednotky osob se v rámci sociální práce města podařilo „do bydlení dostat“, ale po max. 6 měsících tyto osoby o bydlení opět přišly. Např. 2 klientům se podařilo najít zaměstnání, ale po určité době se opět vrátili ke konzumaci alkoholu a v souvislosti s tím o bydlení přišli.

6.2 Naplňování cílů KPSVL

Tematické zúžení evaluace SPSZ bylo vyvoláno skutečností, že oblast Zdraví, prevence a bezpečnosti byla v rámci koncipování SPSZ 2015 – 2018 ze strany lokálních aktérů

významně akcentována a zároveň nastavení cílů a opatření SPSZ v této oblasti napovídalo širokospektrálnímu záběru realizovaných opatření. Po provedeném hodnocení se tak **lze vyjádřit k hlavním atributům**, na základě kterých by intervence do oblasti sociálního vyloučení – s podporou ASZ – měly být realizovány.

Klíčovým východiskem tvorby strategického plánu sociálního začleňování je koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám, který je v Metodice KPSVL definován jako „*zajištění adresnosti, koordinace, konzistence a synergie místních opatření sociální integrace založených na lokálních potřebách, která budou realizována prostřednictvím specifického mechanismu financování z prostředků ESIF*“. Následující část evaluační zprávy se zaměřuje na ověření premis KPSVL a analyzuje, do jaké míry realizace opatření vycházejících ze strategického plánování splňuje tyto preferované principy. Kromě uvedených principů se věnujeme také **udržitelnosti, kterou chápeme** jako podmínku pro dlouhodobý efekt KPSVL.

K hodnocení naplňování cílů KPSVL prostřednictvím SPSZ Bruntálu 2015 – 2018 je potřeba reflektovat i genezi, kterou řešení sociálního vyloučení v dané lokalitě prošlo: město spolupracovalo s Agenturou již v letech 2010 – 2013, první SPSZ byl přijat již v roce 2013. Plán vzdálené dílčí podpory byl schválen radou města na schůzi dne 30. 9. 2014 a pokrýval období 1. 7. 2014 - 31. 8. 2015. V dubnu 2015 došlo schválením Memoranda o spolupráci k obnovení spolupráce v rámci Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám a v říjnu 2015 téhož roku došlo k podpisu Memoranda - to vymezuje oblasti a formy spolupráce. Bruntál tak vstoupil do tzv. komplexní intenzivní podpory (která dle Metodiky KPSVL může mít trvání 3 roky) a ve spolupráci zástupců města, lokálního konzultanta Agentury a Lokálního partnerství byl zpracován již 2. Strategický plán sociálního začleňování na období 2015 – 2018 a Bruntál tak zároveň vstoupil do výzvy č. 42 OPZ. V průběhu implementace SPSZ 2018 – 2018 bylo přistoupeno k jeho revizi a v prosinci 2017 byl schválen návazný SPSZ 2018 – 2020.

Lze konstatovat, že sektor sociálních služeb v Bruntále byl v době přijetí SPSZ 2015 - 2018 již rozvinutý a zahrnoval široké spektrum služeb zaměřených na tuto cílovou skupinu – v případě některých opatření SPSZ 2015 – 2018 se tak jednalo o pokračování již zavedené praxe, příp. její modifikované pojetí. Do zpracování SPSZ 2015 – 2018 a do zahájení jeho implementace poměrně významně zasáhly atributy dané doby, a to jak nevyjasněná situace ohledně nově schvalovaných operačních programů ESIF na období 2014+ a z toho mj. plynoucími nároky a zátěží jednotlivých aktérů, tak také personálními změnami na straně ASZ. Jak vyplynulo z rozhovorů s realizátory, tyto diskrepance vedly k určitému rozčarování části lokálních aktérů. Přistoupila k tomu zřejmě i značná rozsáhlost a ambicióznost dokumentu, na kterou upozorňovala již evaluace lokálního partnerství z r. 2015 (Evaluace LP 2015). Tyto skutečnosti se spolu s odlišnými osobními náhledy na způsoby řešení situace spojené se sociálním vyloučením promítaly do vzájemných interakcí lokálních aktérů. Další výhrady aktérů k tomuto procesu uvádíme v části této kapitoly věnované koordinaci v rámci KPSVL, viz níže.

Pracovní skupiny, které, jak již bylo v této zprávě zmíněno, mají plnit několik funkcí (plánovací, koordinační a realizační), od r. 2018 již nebyly realizovány. V době realizace této evaluace funguje již spolupráce s ASZ pouze v rámci projektu OPVVV¹⁷, s jehož přispěním ASZ

¹⁷ Projekt Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územních se sociálně vyloučenými lokalitami, reg. č. CZ.02.3.62/0.0./0.0/15_001/0000586, jehož realizátorem je ASZ a ŘO MŠMT.

intervenuje do oblasti vzdělávání v lokalitách a evaluace oblasti vzdělávání bude probíhat v rámci aktivit tohoto projektu. Respondenti se shodovali na tom, že v počátku byla spolupráce intenzivní a následně „šla do útlumu“. Z uvedeného vyplývá, že dynamika práce v pracovní skupině byla nerovnoměrná. Tato skutečnost souvisí, jak je uvedeno v této zprávě již výše, jednak s „cyklem“ působení ASZ, jednak je také závislé na vzájemných interakcích aktérů. Absencí dokumentace z fungování LP je hodnocení průběhu tohoto partnerství limitováno. Přestože v „klasické podobě“ za účasti ASZ se PS asi již nesetkávají, je jejich role částečně nahrazena PS pro osoby v krizových situacích, na které participují např. zástupci MP, která se stále setkává 1x za 2 měsíce.

Dle části respondentů se na tomto stavu podílí také politická nevěle představitelů města přijímat opatření, která nejsou z hlediska majority populární, tj. další podpora romské a nepříznusobivé populace, setrvání na tzv. „zásluhovém principu“.

Situace v oblasti sociálního vyloučení ve městě Bruntále v daném období vyústila v usnesení Rady města 2442/61R/2017 ze dne 4. 10. 2017, kterým bylo uloženo podat žádost o vydání opatření obecné povahy dle ustanovení §33d zákona č. 111/2006 o pomoci v hmotné nouzi v domě v západní lokalitě a postupně bylo OOP vyhlášeno celkem pro 32 ulic v obou lokalitách – západní i jižní. Toto opatření je v současnosti stále v platnosti, otázkou je však jeho efektivita v souvislosti se změnami vyplácení příspěvku na bydlení od 1.7.2020.

I přes tyto „třecí plochy“ však **vidíme významný prostor pro neustálou, nepřerušovanou komunikaci s aktéry v lokalitě, udržování místní synergie, vyčlenění kapacit ze strany veřejných politik na tyto aktivity (ať už prostřednictvím ASZ nebo jiného subjektu), neboť z vyjádření části aktérů vyplynulo, že v současnosti vkládají naději do působení „sít'áře“ krajského úřadu.**

Na druhou stranu jako vysoce pozitivní vnímáme schopnost „empowermentu“ místních aktérů ve spolupráci s ASZ zabezpečit klíčové činnosti ve vlastním režimu, bez významné závislosti na čerpání prostředků EU, což je důležitým aspektem pro jejich udržitelnost do budoucna, byť v omezené formě.

6.2.1 Adresnost a relevance

Z dostupné dokumentace vyplynulo, že sociální vyloučení v Bruntále je charakterizováno jednak vymezenými lokalitami, a to Západní lokalitou a Jižní lokalitou, přičemž sociální problémy se ale projevovaly i mimo tyto lokality, ať už jde o jednotlivé domy v centru města nebo ubytovnu.

Po provedeném hodnocení lze konstatovat, že všechna plánovaná opatření v rámci oblasti Zdraví, prevence a bezpečnost vycházela z problémů definovaných v rámci příslušné pracovní skupiny a ze zpracované SWOT analýzy. Z dostupných informací také vyplynula schopnost lokálních aktérů reflektovat měnící se podmínky, spojené např. s dostupností financování jednotlivých opatření, příp. jejich personálním zabezpečením. Nastavení projektů, z nich vycházejících služeb a dalších „mimoprojektových“ intervencí bylo adresně zaměřeno na CS, jichž se zmiňované problémy bezprostředně dotýkají. Koncentrací zdrojů a kapacit a zacílením intervencí na řešení problémů, které byly v rámci plánování SPSZ shledány jako klíčové

(zejména dluhová problematika, depistáže...) lze považovat princip adresnosti za převážně splněný. K jednoznačnému naplnění plánovaných opatření nedošlo v oblasti intervencí primární prevence do školského prostředí (eliminace užívání návykových látek), a to s ohledem na nerealizaci jen části opatření v SC 4.1.1.3.

Za vysoce adresné a relevantní lze považovat opatření v oblasti dluhové problematiky – „rozjezd“ širokého portfolia služeb pro CS, zřízení pozic APK, realizaci intervencí pro rodiny a zvýšení jejich kompetencí (dle kvalifikovaného odhadu realizátorů projektu CKPP s úspěšností 80 – 90 %), osoby ve/po VTOS včetně právní a terapeutické podpory a pro osoby ocitající se v krizové situaci (ohrožení bezdomovectvím atd.). S ohledem na rozsah problémů v dané oblasti považujeme za adekvátní také vesměs široké nastavení cílových skupin, kterými byla tato opatření charakteristická a **posílení jak materiálních, tak personálních kapacit** pro řešení daných problémů.

V tomto smyslu lze po provedeném hodnocení konstatovat snahu aktérů zaměřit se na řešení nejvýznamnějších problémů, které byly definovány jak ve vstupní analýze, tak i na problémy, které postupně vyvstávaly např. v souvislosti s omezenými možnostmi realizace projektů ESIF. Zároveň jak částečně realizovaná, tak nerealizovaná opatření nebyla ponechána „na půl cesty“, ale byla transformována do navazujícího SPSZ 2018 - 2020.

Zároveň však byla realizována opatření, která vytvářela určitou „nadstavbu“ nad původní plán (převážně s využitím vlastních kapacit města). Z tohoto důvodu je možno tyto intervence rovněž považovat za nepřímé výstupy lokálního partnerství.

6.2.2 Konzistence s potřebami

Konzistence kapacity prováděných opatření s potřebami osob ohrožených sociálním vyloučením je blíže představena v rámci evaluace dopadů opatření SPSZ v předchozí kapitole. Při hodnocení tohoto aspektu můžeme konstatovat, že v rámci implementace opatření SPSZ docházelo k propojování jednotlivých intervencí (např. ve smyslu propojení řešení dluhové problematiky napříč jednotlivými intervencemi a cílovými skupinami). Hodnocení probíhalo jak na základě potřeb definovaných v SPSZ, tak na základě rozhovorů s aktéry z hlediska implementace tohoto principu KPSVL do výkonu agend, který byl na základě SPSZ realizován.

Poměr rozsahu dané problematiky a opatření plánovaných k jejich řešení se evaluátoři snažili zachytit v rozhovorech s jednotlivými aktéry, přičemž na otázku: **„Hodnotíte SPSZ jako užitečný dokument?,“** aktéři shodně odpověděli, že **„Ano/Spíše ano“** s doplněním, že se problematika sociálního vyloučení dostala do povědomí veřejnosti, že SPSZ přispívá k systemizaci celé problematiky a došlo k výraznějšímu propojení jednotlivých služeb. Na druhou stranu i ti aktéři, kteří považovali SPSZ za užitečný dokument, uváděli **výhrady k rozsáhlosti dokumentu, jeho přílišné ambicióznosti, překrývání části opatření s komunitním plánováním** (za vhodnější by považovali včlenit tato opatření do komunitního plánu). Kritizována byla také nejednotnost pokynů při zpracování SPSZ, značný počet setkání při jeho tvorbě, což vytvářelo tlak na kapacity aktérů a v neposlední řadě aktéři činnosti spojené s tvorbou SPSZ označovali za značně administrativní.

Jeden z aktérů se vyjádřil k otázce, zda vnímá nějaký posun v problematice sociálního vyloučení v souvislosti s implementací SPSZ, že výrazný posun nevnímá, že částečně byla činnost aktérů účelově pojata pro SPSZ a že nehodnotí město Bruntál „jako nějaké sociální město“. Dále uvedl, že na dotačních řízeních nerozdělují ani tu částku, co získají na daňových odvodech, pronájmu nebytových prostor a z výkonu opatrovnictví...

Přestože **v převažující většině intervenci implementace SPSZ přispěla k pokrytí potřeb v obci** i v dlouhodobější perspektivě po skončení účinnosti SPSZ 2015 – 2018, jeden z aktérů upozornil na **snižující se kapacity**, kdy na otázku: „Jak hodnotíte vývoj kapacity sociálních i jiných služeb pro osoby se sociálně vyloučených lokalit?“ odpověděl: *„Kapacita se bohužel snižuje, jedna o.p.s. byla zrušená...někteří zastupitelé to vnímali, že tady v podstatě byli tři poskytovatelé SAS, ale na úvazky to byly v podstatě 4... jsou tady spíše tendence k omezování... někdy v podstatě jen na tu základní síť...“*

Rezervy lze spatřovat v systematickém podchycení školského systému k účasti na aktivitách souvisejících s prevencí sociálně patologických jevů.

Za kapacitně adekvátně nastavené lze považovat fungování APK, o čemž svědčí pozitivní vyjádření obyvatel Bruntálu v rámci dotazníkové akce, viz hodnocení dopadu č. 4 zajištění veřejného pořádku v lokalitách i mimo ně. Zároveň je možné konstatovat, že část realizovaných opatření (zejména projektových) byla realizována ve vyšší kvantifikaci (podpořených osob atd.) než byla původně plánována, což však např. v oblasti dluhové problematiky – vzhledem k objektivní situaci v lokalitě, nezaměstnanosti atd. - bohužel dosud nezajistilo obrát situace požadovaným směrem.

Zároveň projekt APK byl opatřením, v němž došlo k zapojení Romů do činnosti této služby i přes problémy konstatované v části věnované hodnocení dopadu č. 3.

6.2.3 Koordinace

Na posunu v provázanosti služeb, vzájemné spolupráci a koordinaci se shodli všichni oslovení aktéři. Změna vyplývá již ze skutečností, že i přes absenci části plánovaných dotačních prostředků aktéři našli potenciál k řešení klíčových problémů a vzájemné koordinaci realizovaných opatření. Dopadem je pak skutečností, že **koneční příjemci podpory se v mnohem větší míře zapojují do většího počtu služeb nebo mají možnost řešit svou situaci komplexněji, přestože jsme v předchozí kapitole konstatovali rezervy ve využívání stávajících přístupů.**

Kromě spolupráce a koordinace opatření navzájem považují poskytovatelé za bezproblémovou také spolupráci s dalšími institucemi – mezi NNO navzájem, s OSPOD, Městským úřadem, PMS a parciálně také se soudem a některými věznicemi. Podle výpovědí aktérů z obou stran jsou vzájemně dostatečně seznámeni se svými aktivitami, předávají si a doporučují klienty a sdílí informace o aktuálních potřebách ve městě. Aspekt **koordinace** lze považovat za naplněný, a to mj. s ohledem na zjištěnou skutečnost, že aktéři byli schopni flexibilně reagovat na jednotlivá témata definovaná v SPSZ a intervence propojovat (např. v oblasti práce s osobami v/po VTOS, v oblasti řešení dluhové problematiky). **Přesto evaluace ukázala potřebu větší provázanosti jednotlivých podpor, a to např. v oblasti psychoterapeutické pomoci v průběhu a po VTOS.**

Zároveň z evaluačních zjištění vyplynula **potřeba větší provázanosti evidencí** o trajektorii jednotlivých klientů při jejich „prostupování“ jednotlivými opatřeními, např. v oblasti práce s rodinou a následně dostupnosti hodnocení jednotlivých služeb. **Tyto aspekty by mohly významně přispět ke komplexnějšímu a přesnějšímu řízení pomoci osobám z CS.** V tom by mohla spočívat také další role ASZ/externího mediátora, jehož prostřednictvím by lokalita byla podporována v nastavování a sledování komplexních kritérií.

Proaktivní přístup k řešení problémů byl shledán jak u pracovníků sociálního odboru MěÚ soustředěných na problematiku sociálního začleňování, tak také zástupců NNO. Postupně tak byla realizována i opatření, která nebyla financována z OPZ KPSVL, a to společnými kapacitami. Na existující rezervy upozornil jeden z aktérů z NNO s tím, že by ocenili setkávání se sociální komisí města, která má svoje stálé členy, ale sociální služby tam nepatří, také setkávání se zastupiteli.

Z hodnocení vyplynula také **existence systémových bariér**, které nelze eliminovat na lokální úrovni, např. v oblasti spolupráce sociálních služeb s OSPOD nebo nesnadnost získání zaměstnání pro osoby po VTOS. Zároveň se ukázalo, že **navázání spolupráce s takovými institucemi jako soudy a věznice je značně individualizované a závislé často na konkrétních osobních kontaktech.**

Spolupráce s ASZ byla ze strany respondentů hodnocena převážně hodnocením „spíše dobře“ s tím, že zpočátku byla spolupráce intenzivnější, tj. v době koncipování SPSZ a v době přípravy projektových žádostí, pak postupně intenzita vyprchala. Pro interpretační upřesnění je však potřeba dodat, že zeslabování intenzity podpory souvisí s nastavením metodiky KPSVL, kdy je ze strany ASZ kladen důraz na „rozpohybování“ činností a zvýšení kompetencí místních aktérů řešit otázky v oblasti sociálního začleňování s tím, že následně se intenzita podpory snižuje. Na druhou stranu nelze opomíjet konkrétní vyjádření aktérů k zastávaným pozicím na jednotlivých funkcích ASZ. Výhrady směrem k ASZ byly uváděny také pro překrývání plánování v rámci SPSZ a komunitního plánování a v obtížné orientace, kdo má co na starost, často se měnilo základní koncepční nastavení, na spoustu věcí museli aktéři, dle jejich vyjádření, čekat dlouhou dobu. Z rozhovorů s aktéry vyplynul zajímavý názor, a to že ASZ není schopna pružně reagovat, pokud vznikne v lokalitě velký problém, zároveň však aktéři sami uváděli, že je to spíše záležitost systémových bariér.

Na otázku: **Přispěla spolupráce s ASZ k řešení problematiky sociálního vyloučení ve vašem městě?** Část respondentů uvedla, že určitě ano, byly mj. zajištěny finance na projekty na podporu rodinám, „...*bez toho by se na ně nedostalo s ohledem na podmínky v Bruntále.*“

Na otázku, jak probíhala organizace PS, aktéři odpověděli, že zpočátku dobře, PS byly široké, jak se tvořil plán, setkávala se spousta odborníků, zástupci mnoha subjektů, v širším měřítku, např. s PČR atd. Spolupráce však postupně „vyšuměla“ a v současnosti dle vyjádření některých aktérů „*Nadějí je teď síť ať Krajského úřadu.*“ Tyto informace svědčí o **přetrvávající potřebě podpory prostřednictvím vnějšího nezávislého subjektu.**

6.2.4 Synergie na úrovni opatření

Zá zásadní pro naplnění tohoto aspektu v budoucnosti považujeme zejména posilování konsenzu na místní úrovni, čímž je mj. podporována také udržitelnost příslušných intervencí, boj s předsudky. Indikuje to potřebu práce s občany a veřejnými zástupci, tedy spíše s majoritou a dále i posilování kompetencí osob, které z minority jsou vytaženy jako autority, např. APK, dále posilovat komunikaci a spolupráci jednotlivých institucí veřejné správy (město – OSPOD, ÚP, soudy, věznice).

6.2.5 Udržitelnost

Udržitelnost aktivit je jednou z diskutabilních a diskutovaných otázek souvisejících s realizací sociálně politických opatření obecně, a to s ohledem na současný kontext jejich financování v České republice. Významným limitem je zde určitá závislost uvedených činností na dotačních prostředcích EU, kdy zpravidla po skončení konkrétního dotačního období (v současnosti 2014 – 2020) dochází k finančnímu a personálnímu přerušení kontinuity vysoce potřebných opatření a jen předem nespecifikovaná část je udržena prostřednictvím financování ze státního rozpočtu ČR. Tato skutečnost, která souvisí s cyklem financování prostřednictvím projektů EU, překračuje možnosti efektivního řízení svěřených agend jak ze strany ASZ, tak také místních aktérů.

Nestabilitu a přerušovanou kontinuitu dostupnosti finančních prostředků na potřebné činnosti označovali za jeden ze zásadních problémů také sami realizátoři. Vzhledem k uvedenému hodnotíme jako vysoce pozitivní schopnost „empowermentu“ místních aktérů zabezpečit klíčové činnosti ve vlastním režimu, bez významné závislosti na čerpání prostředků EU, což je perspektivním aspektem pro jejich pokračování do budoucna, byť v omezené formě. Aktéři jsou nuceni při koncipování opatření posuzovat nejen potřeby, ale také reálné možnosti financování jejich naplňování. Na druhou stranu však tento stav přispívá opět k dalším atributům lokálního partnerství, kdy u části opatření, kterým hrozila významná redukce, případně jejich ukončení, byly v rámci koordinačního mechanismu nalezeny způsoby jejich financování prostřednictvím MAS.

Z hlediska udržitelnosti opatření a jejich dopadů je potřeba vzít v potaz skutečnost, že i přes problémy vyskytující se v náhledu na koncipování opatření k řešení sociálněpolitických otázek ze strany jednotlivých aktérů byla opatření plánovaná, ale nerealizovaná v rámci SPSZ 2015 – 2018, ve značné míře transformována do navazujícího SPSZ 2018 – 2020, a to jak na úrovni cílů, tak i konkrétních plánovaných opatření.

6.3 Spolupráce aktérů a ASZ

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
▪ Zaměření na stěžejní problémy lokality	▪ Ambicióznost cílů a opatření definovaných v SPSZ a jejich nevyjasněná koherence s dotačními možnostmi OPZ KPSVL

▪ Posílení spolupráce v sociální oblasti mezi lokálními aktéry (veřejná správa, NNO) ▪ Posílení kapacit služeb v oblasti dluhového poradenství, práce s rodinou, s osobami v/po VTOS, kapacit terénní práce v oblasti prevence, rozšíření těchto služeb ▪ Široce nastavené cílové skupiny intervencí ▪ Prostupný mechanismus jednotlivých podpor pro CS ▪ Zachování služby Veřejné koupelny a Šatníku ▪ Vybudování stabilního týmu APK, šíře činností tohoto týmu a pozitivní hodnocení ze strany občanů ▪ Posílení synergických efektů na místní úrovni (spolupráce aktérů, posílení kompetencí osob z CS, řešení udržitelnosti aktivit) ▪ Zvýšení povědomí o službách mezi zúčastněnými aktéry a občany ▪ Podchycení epidemiologické situace – testování na žloutenky A, B, C	▪ Nejednotnost náhledu lokálních aktérů a ASZ na řešení problematiky sociálního vyloučení ▪ Částečná absence společné koordinace a nižší vzájemná informovanost i vzájemná podpora aktérů ▪ Nejistá finanční udržitelnost realizovaných opatření s rizikem redukce služeb pro osoby z CS ▪ Pokračující problémy v oblasti dluhové problematiky, nevyřešení problematiky sociálního bydlení ▪ Absence provázanosti evidencí jednotlivých opatření ▪ Redukované intervence v oblasti primární prevence rizikového chování do školského systému
---	---

7 Závěry evaluace a doporučení

Evaluační zpráva předkládá výsledky zhodnocení spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s obcí Bruntál v letech 2015 – 2018 na základě analýzy výstupů a výsledků implementace Strategického plánu sociálního začleňování 2015 – 2018, konkrétně implementace opatření, která se týkají oblasti Zdraví, prevence a bezpečnost. Vzhledem ke skutečnosti, že část plánovaných opatření byla transformována do následného SPSZ města Bruntál pro období 2018 – 2020, je - s ohledem na časové konsekvence evaluačních činností – do určité míry v rámci této evaluace podchycena také dimenze naplňování cílů a opatření tohoto „navazujícího“ SPSZ 2018 – 2020, a to zejména s ohledem na skutečnost, že ani z dostupné dokumentace ani z dalších informací (rozhovory s realizátory) nebylo možné zcela explicitě vymezit časové dimenze naplňování jednotlivých opatření, resp. jejich návaznost. Dalším důvodem je pak skutečnost, že opatření, která byla realizována „projektovým“ způsobem převážně svou dobou realizace „překrývají“ hranice obou SPSZ.

Přes limitovaný přístup k datům způsobený jak již sníženou mírou podpory ze strany ASZ v době realizace evaluace, tak také situací spojenou s krizí vyvolanou pandemií COVID 19, se podařilo evaluátorům získat cenné poznatky, které jsou v této zprávě zaneseny a interpretovány. S ohledem na uvedená omezení je část zjištění představena ve výstupové podobě, tam kde to ale bylo možné, usilovali evaluátoři o prokázání dopadu realizovaných opatření jak na fungování LP (primární dopad v souvislosti s nastavením poslání ASZ) a aktéry opatření, tak také přímo do situace osob sociálně vyloučených, tj. efektu na změnu jejich situace (sekundární dopad z hlediska působení ASZ v lokalitách).

V rámci naplňování evaluovaných opatření došlo v Bruntále v převážné míře k **dodržení parametrů koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL)** – adresnosti, konzistenci, koordinaci a synergii – a konkrétní okolnosti tohoto naplňování jsou uvedeny v předchozí kapitole. Zároveň evaluace v dimenzích obou výše zmíněných dopadů poukázala na další, neplánované efekty, která opatření vyvolala a naznačila také systémové bariéry, které efektivnější implementaci sociálně-politických opatření brání.

Pozitivním zjištěním byla skutečnost, že zapojení aktéři mají z velké části zájem o kontinuální pokračování aktivit a jejich udržení v budoucnu a tuto vizi se částečně daří naplňovat. **V této souvislosti však není zcela odmítnuta role kontinuálního, cíleného působení na místní aktéry nejlépe prostřednictvím externího prvku ve formě mediátora.**

Doporučení vyplývající z předkládané evaluační zprávy spatřujeme jednak v rovině doporučení pro samotnou další implementaci opatření v boji proti sociálnímu vyloučení v dané oblasti a jednak v rovině související se zajištěním těchto opatření (organizačním, personálním...). Z formací, kterými disponuje tato evaluační zpráva, považujeme v rámci první zmiňované dimenze za zásadní zajistit pokračování nastavených aktivit, s důrazem na jejich provázanost a zejména na evidenci této provázanosti a na základě těchto evidencí usilovat o explicitní analyzování příčin negativních jevů, např. jaké jsou příčiny setrvalého stavu v oblasti zadluženosti obyvatel nebo co lze považovat za zásadní atributy v eliminaci rizikového chování dětí a mladistvých. Posílení druhé dimenze spatřujeme v systematické práci aktérů na zajištění jak finančních zdrojů pro jejich aktivity, včasné akcentování fundraisingových činností pro příští programovací období EU a zajištění personálních kapacit pro posílení oblasti sociální práce/sociálních služeb.

Seznam tabulek

Tabulka 1 Priority a cíle oblasti Zdraví, prevence a bezpečnost SPSZ Bruntálu 2015 – 2018

Tabulka 2 Podíly osob v exekuci

Tabulka 3 Počet a podíl osob v osobním bankrotu

Tabulka 4 Data o realizaci projektu Komplexní prevence trestné činnosti na Bruntálsku I k 31. 1. 2019

Tabulka 5 Výsledky testování žloutenky typu A, B a C

Tabulka 6 Vývoj počtu závislých osob v Bruntále

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj počtu obyvatel Bruntálu

Seznam schémat

Schéma 1 Postup při stanovování dopadů intervencí

Seznam obrázků

Obrázek 1 Počet a podíl osob v exekuci

Seznam literatury

Město Bruntál (2011): Plán prevence kriminality města Bruntál na léta 2012 – 2015

Město Bruntál (2015): Komunitní plán sociálních služeb na území města Bruntálu 2015 – 2017.

SPSZ 2015 – 2018

SPSZ 2018 – 2020